

ALTERNATIVNI IZVJEŠTAJ O APLIKACIJI BOSNE I HERCEGOVINE ZA ČLANSTVO U EVROPSKOJ UNIJI 2019: POLITIČKI KRITERIJI

SADRŽAJ

INICIJATIVA ZA MONITORING EVROPSKIH INTEGRACIJA BIH

www.eu-monitoring.ba

Sarajevo, februar, 2019.

ISSN: 2303-6079

SPISAK SKRAĆENICA	3
UVOD	5
1. DEMOKRATIJA I VLADAVINA PRAVA	7
1.1. Ustavi	7
1.2. Ustavni sudovi	7
1.3. Parlamenti	8
1.4. Izvršna vlast	9
1.5. Otvorenost vlasti i saradnja s civilnim društvom	10
1.6. Civilni nadzor na sigurnosnim službama	11
1.7. Javna uprava	12
1.8. Borba protiv korupcije	13
2. LJUDSKA PRAVA I ZAŠTITA PRAVA MANJINA	16
2.1. Suzbijanje diskriminacije	16
2.2. Položaj i prava Romkinja i Roma	16
2.3. Osobe sa invaliditetom	18
2.4. Povratnici i raseljene osobe	19
2.5. Rodna ravnopravnost	19
2.6. Prava LGBTI osoba	21
2.7. Pravo na obrazovanje	23
2.8. Sloboda okupljanja	24
3. TRANZICIJSKA PRAVDA	26
3.1. Suđenja za ratne zločine	26
3.2. Prava žrtava torture	28
3.3. Seksualno nasilje u ratu	28
3.4. Nestale osobe	30
3.5. Strategija tranzicijske pravde i politike sjećanja	30
4. REGIONALNA SARADNJA	32
4.1. Bilateralni odnosi	32
5. INFORMACIJSKO DRUŠTVO I MEDIJI	35
6. SOCIJALNE POLITIKE I ZAPOŠLJAVANJE	38
7. OKOLIŠ	40
8. SPECIJALNI IZVJEŠTAJ: OPŠTI IZBORI 2018.	41
8.1. Popunjavanje Doma naroda Parlamenta Federacije BiH	42
8.2. Uklanjanje etničke diskriminacije	44
8.3. Unapređenje izbornog procesa	45
8.4. Mediji i izbori	46
9. SPECIJALNI IZVJEŠTAJ: SLOBODA OKUPLJANJA I PROTESTI „PRAVDA ZA DAVIDA“	48
9.1. Hronologija slučaja	48
9.2. Protesti „Pravda za Davida“	51
9.3. Izvještavanje medija o protestima	53
10. SPECIJALNI IZVJEŠTAJ: MIGRANTI I IZBJEGLICE U BIH	55
10.1. Izvještavanje medija o izbjeglicama i migrantima	56
O INICIJATIVI	59

Edicija *Human Rights Papers* Sarajevskog otvorenog centra

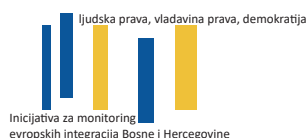
Broj publikacije: 44

- Naslov: Alternativni izvještaj o aplikaciji Bosne i Hercegovine za članstvo u Evropskoj uniji 2019: politički kriteriji
- Autori_ice: Adrijana Hanušić Bećirović, Aida Daguda, Dajana Cvjetković, Dalila Bašić, Dalio Sijah, Damir Dajanović, Danira Karović, Darko Pandurević, Dragana Dardić, Dražana Lepir, Leila Bičakčić, Lejla Arnaut, Maida Zagorac, Milena Mastalo, Mirna Buljugić, Mirsada Bajramović, Nidžara Ahmetašević, Radmila Žigić, Rasim Ibrahimagić, Rea Adilagić, Senka Kulenović, Sunita Dautbegović-Bošnjaković, Tijana Cvjetićanin, Tim organizacije My Right – Empowers people with disabilities, Uglješa Vuković, Una Telegrafčić, Vildana Džekman, Vladana Vasić, Zinaida Ibrahimović, Zlatan Hajlovac
- Urednica: Tijana Cvjetićanin
- Lektura: Šejla Hukara
- Prevod na engleski: Prevodilačke usluge Context
- Prelom/dizajn: Lejla Huremović
- Izdavač: Sarajevski otvoreni centar (www.soc.ba) u ime Inicijative za monitoring evropskih integracija BiH (www.eu-monitoring.ba)
- Za izdavača: Emina Bošnjak

© Sarajevski otvoreni centar

Publikacija je rezultat rada organizacija civilnog društva unutar Inicijative za monitoring evropskih integracija Bosne i Hercegovine, Inicijative Građanke za ustavne promjene, te saradnika i saradnica izvan ove koalicije. Izdavanje ove publikacije podržao je National Endowment for Democracy (NED).

Nekomercijalno umnožavanje, fotokopiranje ili bilo koji drugi oblik reprodukcije cijele publikacije ili njezinih dijelova je poželjno, uz prethodno pismeno informisanje izdavača na mail: office@soc.ba.

SPISAK SKRAĆENICA

AO	Anketni odbor
AP	Akcioni plan
ATV	Alternativna televizija
BiH	Bosna i Hercegovina
BHRT	Radio-televizija Bosne i Hercegovine
CIK	Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine
CMS	Sistem za upravljanje sadržajem
DF	Demokratska fronta (politička partija)
ECHR	Evropski sud za ljudska prava
EU	Evropska unija
EUROSTAT	Statistički ured Evropske unije
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
GDPR	Opća uredba o zaštiti podataka
GRECO	Grupa država za borbu protiv korupcije Vijeća Evrope
HAK	Hlor alkalni kombinat
HDZ BiH	Hrvatska demokratska zajednica Bosne i Hercegovine (politička partija)
HNK	Hercegovačko-neretvanski kanton
HRW	Human Rights Watch
IOM	Međunarodna organizacija za migracije
LGBTI	Lezbejke, gej, biseksualne, transrodne i interpolne osobe
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova
NATO	Sjevernoatlantski savez
NPP	Nastavni plan i program
NSRS	Narodna skupština Republike Srpske
OCD	Organizacije civilnog društva
OSA BiH	Obavještajno-sigurnosna agencija Bosne i Hercegovine
OSCE	Organizacija za evropsku sigurnost i saradnju
OSI	Organizacije osoba sa invaliditetom
PD PSBiH	Predstavnički dom Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine
PFBiH	Parlament Federacije Bosne i Hercegovine
PSBiH	Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine
RAK	Regulatorna agencija za komunikacije Bosne i Hercegovine
RS	Republika Srpska
RTRS	Radio-televizija Republike Srpske
RTV	Radio-televizija
RTVFBiH	Radio-televizija Federacije Bosne i Hercegovine

SBB	Savez za bolju budućnost (politička partija)
SDA	Stranka demokratske akcije (politička partija)
SDP BiH	Socijaldemokratska partija Bosne i Hercegovine (politička partija)
SDS	Srpska demokratska stranka (politička partija)
SNSD	Savez nezavisnih socijaldemokrata (politička partija)
SRNA	Novinska agencija Republike Srpske
TE	Termoelektrana
TI BiH	Transparency International BiH
UN	Ujedinjene nacije
UNHCR	Visoki komesarijat Ujedinjenih nacija za izbjeglice
UNICEF	The United Nations Children's Fund
VE	Vijeće Evrope
VM	Vijeće ministara
VSTV BiH	Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine

UVOD

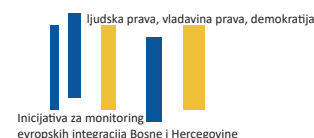
Alternativni izvještaj o aplikaciji Bosne i Hercegovine za članstvo u Evropskoj uniji 2019: politički kriteriji rezultat je rada neformalne koalicije četrdeset (40) organizacija civilnog društva okupljenih oko Inicijative za monitoring evropskih integracija Bosne i Hercegovine. Izvještaj se prvenstveno odnosi na političke kriterije za članstvo u EU, ali sadrži i dodatke u vidu Specijalnih izvještaja o Opštim izborima održanim 2018, stanju u vezi s migrantima i izbjeglicama u BiH, te građanskim protestima u Republici Srpskoj.

Kada su u pitanju evropske integracije, Bosna i Hercegovina kontinuirano zaostaje za zemljama regije, te je sve vidljivije da se taj zaostatak vremenom povećava umjesto da se smanjuje. Neurednim i neblagovremenim ispunjavanjem osnovnih obaveza u procesu evropskih integracija, Bosna i Hercegovina ne pokazuje istinsku opredijeljenost za reformske procese na evropskom putu, koja je za sada samo na deklarativnom nivou.

Od predaje aplikacije za članstvo Bosne i Hercegovine u Evropskoj uniji prošle su tri godine, dok je Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Bosne i Hercegovine i Evropske unije stupio na snagu prije tri i po godine. Od tada do danas Bosna i Hercegovina nije uspjela staviti u funkciju sva tijela u okviru Sporazuma, s obzirom na to da Parlamentarni odbor za stabilizaciju i pridruživanje još uvijek nije usvojio svoj Poslovnik o radu. Proces odgovaranja na pitanja Evropske komisije u sklopu Upitnika koji se šalje zemljama potencijalnim kandidatkinjama do zaključenja ovog Izvještaja tek se privodio kraju. Mehanizam koordinacije koji je trebao uspostaviti funkcionalan proces donošenja odluka u vezi s evropskim integracijama pokazao se neefikasnim i ostao je jednako netransparentan kakav je bio i sam proces njegovog usvajanja.

Protekla izborna godina praćena je stalnim previranjima oko izmjena izbornog zakonodavstva i samog izbornog procesa. Međutim, Bosna i Hercegovina nije uspjela riješiti nijedno otvoreno pitanje u vezi s izborima. Nije bilo ni pokušaja implementacije odluka Evropskog suda za ljudska prava u predmetima Sejdić i Finci, Zornić, Pilav ili Šlaku. Također, do održavanja izbora nije bilo riješeno pitanje popunjavanja Doma naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, što je dovelo u pitanje implementaciju rezultata izbornog procesa u vidu izbora delegata u Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine, ali i u Domu naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine. S druge strane, izborni proces je doživio tek minorne kozmetičke promjene, te nije došlo do osavremenjavanja procesa uvođenjem novih tehnologija.

Tokom 2018. godine zabilježen je priliv migranata i izbjeglica u Bosnu i Hercegovinu. Iako je to scenarij koji se mogao očekivati, institucije su

ga dočekale nespremno i pokazale uobičajeni nedostatak koordinacije i saradnje na različitim nivoima vlasti. Ovakvo stanje je u jednom trenutku rezultiralo i policijskom blokadom ulaska migranata i izbjeglica s područja Kantona Sarajevo na područje Hercegovačko-neretvanskog kantona, koju je izvršilo Ministarstva unutrašnjih poslova HNK, iako je ovaj transport organizovan radi humanitarnog zbrinjavanja ovih osoba.

Okupljanje građana_ki Banje Luke, koje je preraslo u najduže poslijeratne proteste u Bosni i Hercegovini, započelo je u martu 2018. godine, s ciljem otkrivanja istine o stradanju studenta Davida Dragičevića, za kojeg roditelji tvrde da je ubijen, te da je u ubistvo i njegovo zataškavanje umiješano Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske. Institucije u Republici Srpskoj najprije su ignorisale ova okupljanja, sve dok se nisu omasovila do mjere da su postala smetnja za vlasti u predizbornom periodu. Predsjednik Republike Srpske u jednom je navratu obećao okupljenima da će trg na kojem se okupljaju biti „očišćen” poslije izbora, što je i urađeno, uz upotrebu sile, te privođenje prisutnih građana_ki, ali i pojedinih poslanika Narodne skupštine Republike Srpske.

Sumirajući prethodnu godinu, možemo ocijeniti da se politički_e predstavnici_e i dalje ne suzdržavaju od korištenja zapaljive nacionalističke retorike; štaviše, takva se praksa intenzivirala tokom izbornog procesa, te je obilježila i reakcije zvaničnika_ca na dolazak izbjeglica i migranata u BiH. Nosioci vlasti i dalje koriste međusobne optužbe za skretanje pažnje javnosti sa neriješenih političkih pitanja koja se nastavljaju gomilati, ali i sa svakodnevnih problema građana_ki, što dokazuje i činjenica da proces formiranja vlasti nije okončan ni pet mjeseci nakon održanih izbora.

1. DEMOKRATIJA I VLADAVINA PRAVA

1.1. Ustavi

Presude u slučajevima Sejdić i Finci (2009), Zornić (2014), Pilav (2016) i Šlaku (2016), kojima se od države BiH traži da ukloni diskriminirajuće odredbe iz Ustava, do danas nisu implementirane.¹ Radna grupa koja je trebala da odredi rokove za implementaciju presuda Evropskog suda za ljudska prava (Sejdić i Finci, Zornić, Pilav protiv Bosne i Hercegovine) nikada nije formirana.

Pitanje promjene Ustava BiH je u proteklom periodu tretirano isključivo kroz rasprave oko promjena Izbornog zakona i rješavanje pitanja izbora delegata u Domu naroda FBiH, nakon odluke Ustavnog suda BiH po apelaciji Bože Ljubića, koja ocjenjuje da je dosadašnji način izbora delegata u Dom naroda Federalnog parlamenta diskriminatoran i da ga treba mijenjati.

Nakon Opštih izbora, održanih u oktobru 2018. godine, protiv Bosne i Hercegovine je podnesena još jedna tužba pred Evropskim sudom za ljudska prava, po sličnom osnovu kao u slučaju Ilijaza Pilava. Tužbu je podnio Svetozar Pudarić, nakon što je CIK odbio ovjeriti njegovu kandidaturu za srpskog člana Predsjedništva BiH zbog toga što se prema važećem Izbornom zakonu ne može kandidovati za ovu funkciju kao Srbin s prijavljenim mjestom boravka u Federaciji BiH. Pudarić je podnio apelaciju Ustavnom sudu BiH protiv odluke CIK-a, uz argument da se Sud ovoga puta ne može oglasiti nenadležnim kao što je činio u prethodnim sličnim slučajevima, budući da je prihvatio apelaciju Bože Ljubića i po njoj odlučivao, čime je, po Pudarićevom tumačenju, uspostavljen pravni presedan.² Ustavni sud je Pudarićevu apelaciju odbacio kao nedopuštenu, nakon čega je Pudarić uputio tužbu Evropskom sudu za ljudska prava krajem oktobra 2018. godine.³

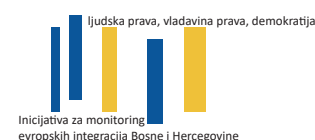
1.2. Ustavni sudovi

Ustavni sud Bosne i Hercegovine je na sjednici održanoj 1. 6. 2017. donio Odluku u predmetu U-5/16, kojom je zaključeno da pojedine norme Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine nisu u skladu s odredbama Ustava Bosne i Hercegovine i Evropske konvencije o ljudskim pravima. Sporne odredbe Zakona odnosile su se na pitanja davanja imuniteta svjedocima, posebne istražne radnje (za koja krivična djela se mogu odrediti te njihovo određivanje i trajanje), te na trajanje i podizanje optužnice.

1 Detaljan pregled dešavanja vezanih za implementaciju presuda ECHR-a dostupan je u prethodnim izvještajima Inicijative za monitoring evropskih integracija BiH (<http://eu-monitoring.ba/publikacije/>).

2 Svetozar Pudarić o odbijanju kandidature: Odluka CIK-a je diskriminatorna, Klix, 1. 6. 2018, <https://bit.ly/2Eub9Vt>

3 I Pudarić tužio BiH Sudu u Strazburu, Istinomjer, 25. 10. 2018, <https://bit.ly/2Tem4dN>

Sud je naložio Parlamentarnoj skupštini BiH da uskladi navedene odredbe i o tome ga obavijesti najkasnije u roku od šest mjeseci, što se nije dogodilo jer je čitav proces u međuvremenu ispolitiziran.⁴

Ustavni sud je u maju 2018. godine odlučio da će se Zakon nastaviti primjenjivati u skladu sa sadržajem prethodne odluke, čime je izbjegnuto opasan pravni vakuum koji bi dodatno ugrozio funkcionisanje pravosudnih institucija.⁵ Tek pet mjeseci kasnije, u septembru 2018. godine, PD PSBIH je po hitnom postupku usvojio amandmane na navedeni Zakon.

1.3. Parlamenti

Nakon Opštih izbora, održanih u oktobru 2018. godine, većina parlamenata u državi nije uspostavila parlamentarne većine koje bi potvrdile imenovanje nove izvršne vlasti. Uobičajeno kašnjenje u formiranju parlamentarne većine na nivou Federacije BiH i BiH dodatno je zakomplikovala odluka Ustavnog suda po apelaciji Bože Ljubića i uslovljavanje formiranja vlasti usvajanjem izmjena Izbornog zakona od HDZ-a BiH. Uputstvo Centralne izborne komisije za popunjavanje Doma naroda FBiH,⁶ po kom su skupštine kantona bile dužne izabrati delegata za Dom naroda PFBiH i dostaviti liste CIK-u u roku od sedam dana, implementiralo je pet od deset kantona.⁷

U 2018. godini, nastavila se praksa neplanskog i neefikasnog rada parlamenata. Parlamentarna skupština BiH bila je u potpunosti neaktivna: u ovom periodu, u PSBiH usvojena su svega tri zakona, dva u redovnom i jedan po hitnom postupku. U Narodnoj skupštini RS-a usvojeno je 46 zakona, od čega 29 (63%) po hitnom postupku. U Parlamentu FBiH usvojeno je 14 zakona, od čega 2 po hitnom postupku, 8 po skraćenom postupku i tek 4 u redovnoj proceduri. Sveukupno, 71% usvojenih zakona razmatrano je u neredovnim procedurama.

Parlamenti i dalje ne zadovoljavaju indikatore transparentnosti i otvorenosti podataka.⁸ Nastavljene su i štetne prakse zloupotrebe javnih sredstava od predstavnika ca zakonodavne vlasti. Zakonom o plaćama i naknadama u organima vlasti FBiH regulisano je pravo naknade za odvojeni život za profesionalne delegate. Između ostalih, naknada za odvojeni život uključuje i naknadu za stanovanje za sve profesionalne zastupnike ce čija su prebivališta udaljena najmanje 70 kilometara od glavnog grada. Pošto pravo na smještaj ne zavisi od toga da li zastupnici e imaju stan u svom vlasništvu, Parlament ne provjerava da li zastupnici e posjeduju nekret-

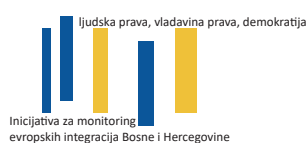
4 Nakon 9 mjeseci nerada Grubeši ostalo da se uzda u Ustavni sud BiH, Istinomjer, 20. 3. 2018, <https://bit.ly/2tBOUXb>

5 Ustavni sud BiH: Zakon o krivičnom postupku ostaje na snazi, Oslobođenje, 31. 5. 2018, <https://bit.ly/2BSugGV>

6 Vidjeti poglavlje o izborima u ovom Izvještaju.

7 Koliko će još trajati formiranje vlasti u BiH?, Istinomjer, 11. 1. 2019, <https://bit.ly/2BTlzfm>

8 Mapa puta za dobro upravljanje za državne institucije u Bosni i Hercegovini, UG *Zašto ne*, decembar 2018, <https://bit.ly/2AQLu79>

nine. Iako većina zastupnika_ca ne živi u smještaju plaćenom javnim novcem,⁹ u proteklom mandatu je samo za zastupnike_ce u Parlamentu FBiH isplaćeno oko dva miliona KM u naknadama za odvojeni život.¹⁰

BiH i dalje krši Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, jer ni tri godine nakon formiranja Parlamentarnog odbora za stabilizaciju i pridruživanje u PSBiH on nije postao funkcionalan zbog neusvajanja Poslovnika o radu.¹¹

1.4. Izvršna vlast

Od trenutka potvrđivanja rezultata izbora, uspostavljena je Vlada Republike Srpske, te vlade Zapadnohercegovačkog, Unsko-sanskog i Kantona Sarajevo. Dužnost su preuzeli i nosioci direktno izabranih funkcija (tri člana Predsjedništva Bosne i Hercegovine, te predsjednica Republike Srpske). Ostali nivoi vlasti nisu uspostavljeni.

Nepostojanje vladajuće većine u Parlamentarnoj skupštini BiH značajno je uticalo i na efikasnost rada Vijeća ministara. Usvajanje programa rada Vijeća ministara BiH za svaku tekuću godinu bilo je obilježeno kašnjenjima od 11 dana do 4 mjeseca, što predstavlja kršenje poslovnčkih odredbi.

U mandatnom razdoblju Vijeće ministara BiH održalo je 117 sjednica, od čega 30 vanrednih, i utvrdilo je 77 zakona.¹² Skoro 1/3 predloženih zakona (24) stigla je iz Ministarstva pravde BiH, dok Ministarstvo vanjskih poslova BiH za vrijeme mandata nije imalo nijedan zakonski prijedlog. Od planiranih mjera iz Reformske agende, u nadležnosti Vijeća ministara realizovano je nešto manje od 3/4 mjera, iz čega se može zaključiti da Akcijski plan reformske agende na nivou BiH nije uspješno implementiran.¹³ Bosna i Hercegovina ostaje jedina zemlja u regiji koja nema Zakon o vanjskim poslovima.

Nosioci izvršne vlasti na državnom i entitetskim nivoima bili su neuspješni i u implementaciji izbornih programa stranaka koje su formirale vlast. Vladajuće koalicije u BiH i FBiH u potpunosti su ispunile oko 3% obećanja, dok je u RS-u taj procenat neznatno veći i iznosi 4%. Ukupan procenat ispunjenih obećanja u mandatu 2014-2018. iznosi 3,3%, što je gotovo identičan rezultat kao i u prethodnom mandatu, kada je iznosio 3,1%.¹⁴

9 Lažni smještaj za dodatnu zaradu, CIN, 9. 8. 2017, <https://bit.ly/2NtocsT>

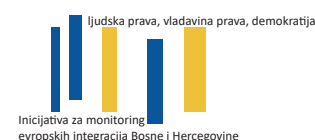
10 Prazni stanovi na teret budžeta, CIN, 27. 8. 2018, <https://bit.ly/2wrKlue>

11 Parlamentarni odbor za stabilizaciju i pridruživanje – briselsko “ne” entitetskom glasanju, Istinomjer, 9. 4. 2018, <https://bit.ly/2TaZ8ML>

12 Primjera radi, pretpošli saziv Vijeća ministara BiH (2006-2010) imao je znatno bolji rezultat na planu zakonodavnih aktivnosti, jer je utvrdio 179 zakona, što je za 102 zakona više od saziva Vijeća ministara za period 2014-2018, kada je utvrđeno 77 zakona. (Mandatno izvješće o monitoringu rada Vijeća ministara BiH od 12. 10. 2014. do 30. 6. 2018, Centri civilnih inicijativa)

13 Ibid.

14 Izvještaj o ispunjenosti predizbornih obećanja na državnom i entitetskim nivoima u mandatu 2014-2018, Istinomjer, septembar 2018, <https://bit.ly/2EwTFYy>

U izvještajnom periodu nije bilo značajnog napretka u jačanju administrativnih i institucionalnih kapaciteta za ocjenu usklađenosti bh. zakonodavstva s pravnom stečevinom EU.¹⁵ Evropska komisija uručila je BiH dodatna pitanja u augustu, s rokom za dostavljanje odgovora do početka oktobra 2018. godine.¹⁶ Do trenutka finalizacije ovog izvještaja, institucije BiH još nisu dostavile odgovore na dodatna pitanja Evropske komisije. Inicijativa za monitoring evropskih integracija BiH je još prilikom uručivanja dodatnih pitanja izrazila skepsu da će odgovori biti finalizirani u predviđenom roku.¹⁷

Mehanizam koordinacije do sada je korišten samo u svrhu odgovaranja na osnovna i dodatna pitanja Evropske komisije, pri čemu javnost nije izvještavana o tome na kojem nivou odlučivanja u okviru mehanizma koordinacije se nalaze određena pitanja, niti je sam proces bio transparentan. Činjenica da je za odgovore na osnovna pitanja iz Upitnika potrošeno više od 14 mjeseci, te da se s odgovorima na dodatna pitanja kasni već četiri mjeseca, govori i o tome da je sam mehanizam koordinacije neefikasan.

1.5. Otvorenost vlasti i saradnja s civilnim društvom

Nivo otvorenosti izvršne vlasti u BiH i dalje je nizak. Izvršna vlast u BiH zadovoljava ukupno 45% indikatora otvorenosti i nalazi se na samom začelju u regionu.¹⁸ Ministarstva u BiH u prosjeku zadovoljavaju svega 27% kriterija otvorenosti vlasti, dok 45 organa uprave u BiH, koji su obuhvaćeni istraživanjem, zadovoljava tek 23% indikatora otvorenosti.¹⁹

Platforma za online konsultacije²⁰ koja je pokrenuta 2017. godine omogućava uvid u nacрте zakonodavnih i drugih pravnih dokumenata koje pripremaju ministarstva i institucije na državnom nivou (do kraja 2018. godine, od ukupno 70 institucija, 59 je uključeno u rad platforme). Iskustva organizacija koje koriste platformu uglavnom su pozitivna, naročito jer su planovi za pripremu dokumenata unaprijed dostupni i institucije daju povratne informacije i obrazloženja za prihvatanje ili odbijanje dostavljenih prijedloga i sugestija. S druge strane, period konsultacija ne traje

15 Detaljan pregled stanja u ovoj oblasti dostupan je u prethodnom Alternativnom izvještaju (<https://bit.ly/2Hq3nLc>, str. 49-51)

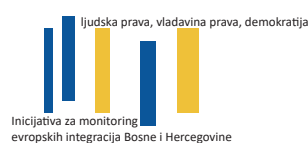
16 EK odgovore na Upitnik očekuje do početka oktobra, N1, 18. 8. 2018, <https://bit.ly/2Eweh31>

17 Saopštenje povodom upućivanja dodatnih pitanja Evropske komisije, Inicijativa za monitoring evropskih integracija BiH, 21. 6. 2018, <https://bit.ly/2Iz2c0V>

18 BiH se nalazi na petom, preposljednjem mjestu u regionu kada je u pitanju otvorenost izvršne vlasti, tek za nekoliko procenata više od Kosova koje je posljednje. Istraživanje provedeno u institucijama izvršne vlasti u BiH obuhvatilo je Vijeće ministara BiH, entitetske vlade, državna i entitetska ministarstva i organe uprave, a u uzorak za istraživanje ušlo je 45 institucija. (Vidi: Rezultati regionalnog indeksa: Otvorenost manja, institucije stagniraju, UG *Zašto ne*, 28. 12. 2018, <https://bit.ly/2EwMP5b>)

19 Mapa puta za dobro upravljanje za državne institucije u Bosni i Hercegovini, UG *Zašto ne*, decembar 2018, <https://bit.ly/2AQLu79>

20 eKonsultacije, <https://ekonsultacije.gov.ba>

dovoljno dugo i rijetko se provode prije izrade prednacrt dokumenata. Za svrsishodan proces konsultacija s javnošću svakako je neophodno uključiti i druge vidove komunikacije, poput debata, okruglih stolova i sl. Na platformi je registrovano više od 2.000 pravnih lica i/ili pojedinaca koji su do sada uputili više od 1.200 prijedloga i komentara.

Sporazum o saradnji Vijeća ministara BiH i OCD-a usvojen je na sjednici Vijeća ministara BiH, održanoj 26. 9. 2017. godine. U prvom segmentu, pored konstituisanja Sektora za pravnu pomoć i razvoj civilnog društva, pokrenute su aktivnosti na uspostavljanju savjetodavnog tijela VM-a za saradnju s nevladinim organizacijama²¹ koje je formirano u januaru 2019. godine.²² Očekuje se prijedlog dokumenta za transparentno finansiranje udruženja, te početak procesa kreiranja Strategije za civilno društvo u BiH.

Rad u nevladinim organizacijama, registrovanim na državnom nivou, regulisan je Zakonom o radu u institucijama Bosne i Hercegovine, čime se uposlenici u neprofitnim organizacijama izjednačavaju s uposlenicima u finansiranim iz državnog budžeta. Neprihvatljiv i nepoticajan zakonski okvir, koji je na snazi od 2005. godine, donekle je ublažen posljednjim izmjenama iz jula 2018. godine, kojima se nevladin sektor izuzima iz obaveze polaganja državnog ispita, zapošljavanja putem Agencije za državnu službu i provođenja disciplinskog postupka. Međutim, i dalje ostaju sporne odredbe ugovora o radu, načini prekida ugovora, te manjak fleksibilnosti u dužini, odnosno vrsti ugovora o radu.

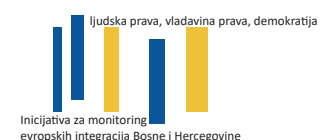
1.6. Civilni nadzor nad sigurnosnim službama

U protekloj godini nisu zabilježeni slučajevi koji bi ukazivali na bilo kakve zloupotrebe ovlasti Obavještajno-sigurnosne agencije BiH, niti je bilo saopštenja civilnih rukovodilaca o radu Agencije, mada je povremeno bio primjetan određeni politički pritisak na rad ove institucije. Zajednička parlamentarna komisija za nadzor nad radom Obavještajno-sigurnosne agencije BiH usljed političkih nesuglasica nije vršila svoju funkciju tokom prošle godine.

U proteklom periodu nisu zabilježeni istupi predsjedavajućeg ili članova Vijeća ministara BiH u odnosu na rad upravnih organizacija Ministarstva sigurnosti BiH, iako su oni nominalno nadležni za kreiranje godišnjih planova rada i odobravanje budžeta. Rezultati istraživanja stavova građana u 2018. godini, koje je objavio Centar za sigurnosne studije, ukazuju da 79% ispitanika smatra kako političari imaju uticaj na rad policije. Ovako visok procenat stavova građana o ovoj tematici svakako ukazu-

21 Javni poziv za imenovanje pet članova u savjetodavno tijelo Vijeća ministara Bosne i Hercegovine za saradnju sa nevladinim organizacijama – završeno, Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine, 18. 12. 2018, <https://bit.ly/2XnJOeU>

22 Prijedlog Odluke o imenovanju članova Savjetodavnog tijela Vijeća ministara Bosne i Hercegovine za saradnju sa nevladinim organizacijama, Mreža za izgradnju mira, 31. 1. 2019, <https://bit.ly/2IwrigW>

je na neadekvatno provođenje civilne kontrole i na potrebu kvalitetnijeg uređenja odnosa u cilju uspostave profesionalnije, neovisnije i efikasnije policijske strukture u službi građana_ki.

Nedavno imenovanje najviših vojnih oficira Oružanih snaga u čin generala bilo je predmet političkih previranja. Imenovanja, koja je utvrdilo Predsjedništvo BiH, nisu dobila saglasnost članova_ica Parlamentarne skupštine BiH. Kasnilo se s ovim imenovanjima skoro godinu dana u odnosu na istek mandata tadašnjem generalskom kadru.²³

1.7. Javna uprava

Nije zabilježen napredak u ključnim oblastima u reformi javne uprave. Podaci koji se odnose na transparentnost rada javne uprave²⁴ pokazuju da institucije i dalje ne objavljuju iste vrste informacija; ugovori o djelu i dalje se ne planiraju unaprijed, niti postoje naznake da su unaprijeđeni postupci i procedure za ovu vrstu angažmana. Mnoge slabosti ili uočeni nedostaci u radu javne uprave se ponavljaju, kao što su česte izmjene sistematizacija, koje ukazuju na to da su kadrovske politike najčešće nasumične i da se ne kreiraju na srednjoročnoj ili dugoročnoj osnovi.

Izvjestan napredak postignut je u pogledu integriteta. Povećan je broj institucija koje su donijele planove integriteta ili ih planiraju izraditi u narednom periodu. Tokom 2016. godine pristupilo se izradi nove Strategije reforme javne uprave za Bosnu i Hercegovinu. Nacrt strateškog okvira za reformu javne uprave završen je u toku 2017. godine i proveden je proces javnih konsultacija. U martu 2018. godine predstavnici Zajedničke radne grupe za izradu Strateškog okvira za reformu javne uprave za period 2018-2022. godine usaglasili su šesti dorađeni Nacrt strateškog okvira koji je poslan Vijeću ministara BiH, Vladi Republike Srpske, Vladi Federacije BiH i Vladi Brčko distrikta BiH na razmatranje. Vijeće ministara je usvojilo novi Strateški okvir u septembru 2018. godine, a Kancelarija koordinatora za reformu javne uprave dužna je dostaviti Vijeću ministara Akcioni plan za provođenje ove strategije.

U februaru 2018. održan je TAIEX seminar za predstavnike_ice ministarstava pravde u BiH, na temu Zakona o slobodnom pristupu informacijama, te potrebi za usaglašavanje s principima proaktivne transparentnosti. Seminar je rezultirao nizom preporuka za unapređenje zakonskog okvira, kao što je donošenje novog krovnog zakona na državnom nivou, s posebnim osvrtom na princip proaktivne transparentnosti i digitalne forme

23 Za detaljniju analizu stanja u oblasti civilnog nadzora nad sigurnosnim službama vidjeti: Denis Hadžović, Civilni nadzor nad sektorom sigurnosti u Bosni i Hercegovini, Inicijativa za monitoring evropskih integracija BiH, 5. 12. 2018, <http://bit.ly/2IzVR5i>

24 Praćenje reforme javne uprave u BiH: Analiza rezultata u oblasti transparentnosti, odgovornosti i integriteta u javnoj upravi u 2017. godini, Transparency International BiH, april 2018, <https://bit.ly/2Vj39Mi>

podnošenja, odnosno objavljivanja i dostavljanja informacije. Preporuke također jasnije definišu izuzeća, te test javnog interesa koji je do sada bio sporan. Agencija za zaštitu ličnih podataka najavila je usklađivanje Zakona o zaštiti ličnih podataka sa GDPR odlukom na nivou EU, iako BiH nije obavezna vršiti usklađivanje s ovom odlukom.

Krajem 2017. godine formirana je radna grupa Vijeća ministara za izradu Nacrta zakona o izmjenama i dopunama Zakona o javnim nabavkama, a na sastancima koji su uslijedili u tekućoj godini razmatrani su i prijedlozi organizacija civilnog društva, usmjereni na povećanje transparentnosti i prevenciju korupcije u javnim nabavkama: usaglašavanje legislative s novijim EU direktivama; razvijanje sistema u pravcu boljeg planiranja; povezivanje planova nabavki s godišnjim i višegodišnjim budžetima; razvijanje koncepta svrsishodnosti nabavki; osnaživanje odredbi koje se odnose na sukob interesa; revidiranje modela pravne zaštite; obavezna podjela na lotove radi stimulacije učešća malih i srednjih preduzeća, itd.

Monitoring procesa javnih nabavki u 2018. godini pokazuje da su i dalje prisutni problemi poput realizovanja neplaniranih javnih nabavki, nepravilne primjene Zakona o javnim nabavkama BiH, značajnog uvećanja potrošnje javnih sredstava. Monitoringom je do kraja septembra 2018. obuhvaćeno 3.580 pojedinačnih javnih nabavki ukupne vrijednosti 1.645.189.461,70 KM sa PDV-om. Primjetan je veći broj objavljenih obavještenja na u-portal, kao i broj i ukupna vrijednost praćenih postupaka javnih nabavki, koja je u izbornoj 2018. godini uvećana za oko 30% u odnosu na prethodnu, neizbornu godinu.²⁵

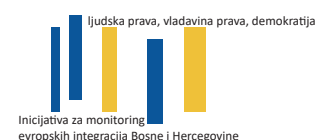
1.8. Borba protiv korupcije

Izvještaj o Monitoringu provođenja Strategije za borbu protiv korupcije u BiH pokazuje da veliki broj aktivnosti nije proveden ili je tek djelimično proveden.²⁶ Zakon o sprečavanju sukoba interesa u institucijama Bosne i Hercegovine još nije usvojen, iako je još u oktobru 2017. godine upućen u parlamentarnu proceduru. Pitanje sukoba interesa u pravosuđu regulisano je Pravilnikom o sprečavanju sukoba interesa u Visokom sudskom i tužilačkom vijeću, koji je trebao biti početni korak ka širem i jasnijem regulisanju pitanja sukoba interesa u cjelokupnom sektoru pravosuđa. Pravilnik se odnosi samo na VSTV i još uvijek nije proširen na ostale pravosudne institucije.

Prema dostupnim podacima o procesuiranju korupcije pred sudovima i tužilaštvima za 2017. godinu, ostvareni rezultati nisu zadovoljavajući. Negativni trendovi vidljivi su u smanjenju broja prijavi, broja istraga, kao

25 Monitoring javnih nabavki zajednički su vršili Fond za otvoreno društvo BiH, Razvojni agencija EDA, Transparency International BiH, Centar za istraživačko novinarstvo BiH i Udruženje građana „Tender“.

26 Drugi Izvještaj TI BiH o Monitoringu provođenja Strategije za borbu protiv korupcije 2015-19, Transparency International BiH, decembar 2017, <https://bit.ly/2SZrw5f>

i broja podignutih optužnica. Broj tužilačkih odluka koje se odnose na naredbe o neprovođenju istrage iznimno je visok i čini preko 50% načina rješavanja prijavljenih korupcijskih krivičnih djela, što ukazuje na neadekvatan rad agencija za provođenje zakona. Tužilaštva u Bosni i Hercegovini su u 2017. godini imala za 19,5% manje prijave u radu za sve predmete u odnosu na 2015. godinu, odnosno 7,6% manje u odnosu na 2016. godinu. U strukturi osuđujućih sudskih presuda za krivična djela korupcije dominiraju uslovne osude, što ukazuje na blagu kaznenu politiku. Ovakvi podaci su zabrinjavajući, posebno ako se ima u vidu da se ljudski i materijalni kapaciteti tužilaštava u kontinuitetu jačaju.²⁷

Narodna skupština Republike Srpske je na svojoj 28. posebnoj sjednici od 4. 7. 2018. godine usvojila novi Strateški okvir za borbu protiv korupcije. Vlada Republike Srpske je sredinom septembra 2018. godine na 195. sjednici usvojila Akcioni plan za implementaciju Strategije za borbu protiv korupcije 2018-2022. godine. U sklopu pripreme nove Strategije, Ministarstvo pravde Republike Srpske je kao koordinator aktivnosti konsultovalo i nevladine organizacije. Novi strateški okvir kao ciljeve postavlja jačanje institucionalnog i pravnog okvira za borbu protiv korupcije, efektivnije iskorištavanje postojećih kapaciteta i unapređenje saradnje u detekciji, procesuiranju i kažnjavanju koruptivnih djela, jačanje transparentnosti i integriteta javnog sektora, adekvatno korištenje informaciono-komunikacionih tehnologija, itd. Osnovni nedostatak Akcionog plana odnosi se na suviše neodređene rokove i aktivnosti, pa tako vremenski period za predviđene aktivnosti nije pobliže definisan, ili se samo navodi kako će se aktivnosti provoditi kontinuirano.

U prvoj godini primjene novog Zakona o zaštiti lica koja prijavljuju korupciju u Republici Srpskoj,²⁸ Transparency Internationalu u BiH (TI BiH) su se obratila dva lica koja su tražila pravnu zaštitu prema ovom zakonu. Oba lica su zahtijevala pokretanje sudske zaštite, od kojih jedno nije uspjelo ostvariti status zaštićenog prijavioca zbog previše kratkog roka koji je predviđen za sudsku zaštitu.²⁹ Prekratki rokovi za pokretanje sudskih postupaka morali bi se uzeti u obzir pri razmatranju izmjena Zakona. Podaci kojima raspolažu druge organizacije, ali i Ministarstvo pravde RS-a³⁰ ukazuju na to da je, uprkos novom zakonskom rješenju, veoma mali broj lica odlučio prijaviti korupciju i zatražiti pravnu zaštitu. Prema podacima Ministarstva, u prvoj godini primjene podnijete su samo dvije tužbe na-

- 27 Izvještaj o monitoringu procesuiranja korupcije pred sudovima i tužilaštvima u Bosni i Hercegovini 2017, Transparency International BiH, decembar 2018, <https://bit.ly/2SpN711>
- 28 Okončan prvi dio 19. redovne sjednice, usvojen novi Krivični zakon i Zakon o zaštiti lica koja prijavljuju korupciju, Narodna skupština Republike Srpske, 15. 6. 2017, <https://bit.ly/2H1tuuu>
- 29 Sve više zviždača prijavljuje korupciju, najviše prijave u državnoj upravi, Transparency International BiH, 9. 8. 2018, <https://bit.ly/2EvkAE0>
- 30 Korupcija u RS: Zviždači sve tiši, Big portal, 20. 9. 2018, <https://bit.ly/2SqCATM>

dležnim sudovima.³¹

Nastavljena je praksa političkih imenovanja u institucijama na svim nivoima vlasti. O tome se oglasila i Institucija ombudsmana za ljudska prava, koja je u svom saopštenju istakla kako je sveprisutna praksa da se u postupcima imenovanja rukovodilaca_teljica javnih preduzeća, ustanova i organa u cijeloj zemlji imenuju kandidati_kinje prema stranačkoj pripadnosti, umjesto po kvalitetu i stručnosti.³²

U oblasti finansiranja političkih partija nije postignut značajan napredak. Izmjenama i dopunama Zakona o finansiranju političkih partija, usvojenim u maju 2016. godine, propuštena je prilika za unapređenje mjera i jačanje mehanizama za sprečavanje zloupotreba javnih resursa u svrhu izborne kampanje, kao i pritiska na birače i drugih vidova zloupotreba, koje su zbog nedovoljno jasnih odredbi učestale. Ovo je pokazao i monitoring izborne kampanje koji je TI BiH provodio za opšte izbore 2018. godine, a kojim su zabilježene brojne zloupotrebe javnih funkcija i javnih sredstava u svrhu provođenja izborne kampanje.³³

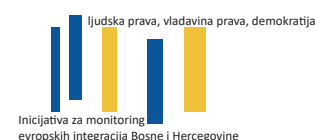
Preporuka GRECO komisije iz 2015, kada je naloženo hitno objavljivanje imovinskih kartona imenovanih zvaničnika_ca, implementirana je u aprilu 2018. godine.³⁴ CIK je u aprilu ove godine objavio prečišćene imovinske kartone za nosioce_teljice javnih funkcija u BiH na svim administrativnim nivoima, poštujući odredbe Zakona o zaštiti ličnih podataka, ali i dalje bez provjere navedenih stavki. Ne provjeravanje informacija navedenih u imovinskim kartonima i dalje predstavlja problem, jer kandidati_kinje ne prijavljuju svu imovinu koju posjeduju, a posebno imovinu u vlasništvu bliskih srodnika, dok su finansijske informacije često nepotpune.

31 Dvije tužbe podnesene nadležnim sudovima, SRNA, 10. 7. 2018, <https://bit.ly/2U-6Vh0n>

32 Saopštenje za javnost povodom političkih imenovanja nosilaca javnih funkcija, Institucija ombudsmana za ljudska prava BiH, 19. 2. 2018, <https://bit.ly/2BQu8b4>

33 Vidjeti poglavlje o izborima u ovom Izvještaju.

34 Naime, nakon preporuke Agencije za zaštitu ličnih podataka u BiH, imovinski kartoni zvaničnika_ca povučeni su sa stranice Centralne izborne komisije (CIK), te je pristup kartonima zabranjen za javnost i oni su postali dostupni samo na zahtjev, a i tada ne u elektronskoj formi.

2. LJUDSKA PRAVA I ZAŠTITA PRAVA MANJINA

2.1. Suzbijanje diskriminacije

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH već godinama planira izradu srednjoročnog plana za suzbijanje diskriminacije, no i dalje bez rezultata. Prema programu rada Vijeća ministara za 2018. godinu,³⁵ Ministarstvo je do kraja godine trebalo izraditi Nacrt srednjoročnog plana za suzbijanje diskriminacije 2017-2020. s Programom obuka za promociju i zaštitu ljudskih prava u BiH za period 2017-2022. godine. Suština ovog dokumenta je osiguravanje sistemskog suzbijanja diskriminacije, i treba predstavljati usaglašen sistem mjera, uslova i instrumenata javne politike, koje BiH treba provesti u cilju prevencije i smanjenja svih oblika diskriminacije, posebno prema ugroženim osobama ili skupinama. Obaveza je prednacrtom Programa rada Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice ponovo odložena za kraj iduće godine,³⁶ kao što je činjeno i ranijih godina, te se može konstatovati da je ovaj proces u konstantnom zastoju, bez rješenja na vidiku.

Obaveza formiranja baze podataka o slučajevima diskriminacije i kršenjima ljudskih prava, koja je uspostavljena još 2009. godine, još nije ispoštovana, ali je u proteklom periodu bilo aktivnosti na tom planu.³⁷ Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice u ovoj godini je implementiralo niz treninga za državne službenike, uz pomoć EU i Vijeća Evrope, za prikupljanje, analiziranje, interpretiranje i unošenje podataka o diskriminaciji u BiH, te je finaliziran priručnik za korištenje softvera buduće baze podataka.³⁸

Organizacija Save the Children je u saradnji s Institucijom ombudsmana za ljudska prava i Ministarstvom za ljudska prava i izbjeglice BiH pokrenula internet-platfomu za prijavljivanje diskriminacije,³⁹ s koje se prijave šalju direktno Instituciji ombudsmana i Ministarstvu.

2.2. Položaj i prava Romkinja i Roma

U proteklom periodu nije došlo do napretka na poboljšanju položaja Roma i Romkinja u BiH.

- 35 Program rada Vijeća ministara BiH za 2018. godinu, Vijeće ministara BiH, januar 2018, <https://bit.ly/2Vm5DK7>
- 36 Prednacrt Programa rada Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice za 2019. godinu, eKonsultacije, 18. 12. 2018, <https://bit.ly/2VleCLv>
- 37 Zakon o zabrani diskriminacije, čl. 8, st. 5 – Službeni glasnik br. 59/09
- 38 Promocija Priručnika o zabrani diskriminacije za državne službenike, pravosuđe, organizacije civilnog društva i medije i predavljanje baze podataka o zabrani diskriminacije Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice u Sarajevu i Tuzli, Vijeće Evrope, 6. 2. 2018, <https://bit.ly/2Vm64UL>
- 39 Online platforma za prijavu diskriminacije, Save the Children, <http://prijava-diskriminaciju.ba/>

Zakon o prebivalištu i boravištu državljana Bosne i Hercegovine iz 2015. godine ostaje jedna od najvećih prepreka za ostvarivanje prava romske populacije.⁴⁰ S obzirom na veliki broj osoba romske nacionalnosti koje ne posjeduju imovinu i/ili žive u improvizovanim ili nelegalizovanim objektima, njima je uskraćena mogućnost prijave prebivališta, a samim tim i mogućnost dobijanja identifikacionih dokumenata, čime im se ograničava pravo na slobodu kretanja i mnoga druga prava. Sve to povećava opasnost da će sve veći broj djece biti u riziku od apatridije zbog nemogućnosti upisa u matične knjige u redovnom roku. Direktna posljedica ovakvih zakonskih rješenja jeste i kršenje brojnih ekonomsko-socijalnih prava, među kojima je i pravo na obrazovanje.⁴¹ Udruženje *Vaša prava BiH* je kroz rad na terenu identifikovalo određeni broj djece koja nisu upisana u matične knjige, kao i djece koja nemaju matični broj i prijavljeno prebivalište, što predstavlja prepreku za upis u školu.

U septembru 2018. godine Vijeće ministara usvojilo je Okvirni akcioni plan o obrazovnim potrebama Roma/Romkinja u BiH za period 2018–2022. godine. Prema saopštenju VM BiH, za implementaciju pojedinih mjera iz Akcionog plana u državnom budžetu obezbijedena su sredstva od 590.000 KM.⁴²

Pored ostalih problema koje su proizvele izmjene Zakona o prebivalištu, sve je veći problem kako ga interpretiraju socijalne ustanove u praksi. Radi se, konkretno, o članu 8, stav 7. ovog zakona, koji propisuje da nadležni organ socijalnog staranja može omogućiti licu koje nema adresu stanovanja niti sredstva za izmirivanje potreba stanovanja, da prijavi prebivalište na adresi ustanove socijalnog staranja ukoliko to lice nadležnom organu dostavi adresu za kontakt. Nadležni centri za socijalni rad često usmenim putem odbijaju osobu koja zatraži saglasnost da se prijavi na njihovoj adresi. Odnedavno, korisnici ce se odbijaju i pismeno, uz obrazloženje da se u zakonu navodi kako ove ustanove „mogu“ tako da postupe, ali da ih zakon na to ne obavezuje, to jest ne propisuje da moraju dati saglasnost.

Pristup zdravstvenoj zaštiti za Rome/Romkinje znatno je teži u Federaciji BiH. Član 12. Zakona o zdravstvenoj zaštiti FBiH⁴³ izdvaja lica romske nacionalnosti koja nemaju stalno boravište u FBiH kao posebnu kategoriju stanovništva kojoj se omogućava pristup zdravstvenoj zaštiti.⁴⁴ Time ipak

40 Više o tome vidjeti u prethodnim izvještajima Inicijative za monitoring evropskih integracija BiH (<http://eu-monitoring.ba/publikacije/>).

41 Analiza iz oblasti prijave prebivališta i boravišta u BiH Udruženja *Vaša prava BiH* iz 2017. godine

42 Zaključci 155. sjednice Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, održane 25. 9. 2018. godine, Vijeće ministara BiH, 5. 11. 2018, <https://bit.ly/2NtiLtU>

43 Službene novine Federacije BiH, broj: 46/10 i 75/13

44 Rješenje za provedbu ovog člana djelimično se našlo u odobravanju posebnih novčanih sredstava za zdravstvenu zaštitu romske populacije, o kojima Vlada Federacije BiH svake godine donosi odluku (Vidi: Odluka o usvajanju programa utroška sredstava sa kriterijima raspodjele sredstava *Tekući transfer drugim nivoima vlasti i fondovima – Zdravstvena zaštita Roma u Federaciji Bosne i Hercegovine* utvrđenih proračunom Federacije Bosne i Hercegovine za 2018. godinu Federal-

nije riješen problem zdravstvene zaštite osoba romske nacionalnosti koje imaju uredno prijavljeno prebivalište, a ne spadaju u krug osiguranih lica prema Zakonu o zdravstvenom osiguranju FBiH.⁴⁵ Do gubljenja prava na zdravstvenu zaštitu često dolazi i usljed nepoznavanja propisa.

2.3. Osobe sa invaliditetom

U odnosu na stanje opisano u prethodnom Izvještaju⁴⁶ nije došlo do značajnih promjena zakonodavstva niti praksi u osiguravanju prava osoba sa invaliditetom u skladu sa UN-ovom Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom i preporukama koje je BiH dobila kroz Univerzalni periodični pregled i od Komiteta za prava osoba s invaliditetom.

Pozitivan pomak, koji je rezultat dugogodišnjeg zagovaranja organizacija osoba s invaliditetom u RS-u, jeste da osobe koje su rođene ili su stekle invaliditet do 18. godine života, a koji nije vezan za ratna dešavanja, od sredine 2018. godine dobijaju ličnu invalidninu.⁴⁷ Bez obzira na mali iznos ovih sredstava (100 KM), ona su ipak od pomoći osobama s invaliditetom koje žive u ruralnim dijelovima RS-a i nemaju mogućnost da koriste različite servise podrške koji postoje u većim gradovima u RS-u. Sredstva se za sada izdvajaju na osnovu odluke, ali se očekuje da će biti definisana u zakonu kao pravo osoba s invaliditetom.

U 2018. godini osnovana je Unija organizacija osoba s invaliditetom BiH, koja okuplja saveze i organizacije osoba s invaliditetom iz oba entiteta. Jedan od ciljeva je rad na izjednačavanju osnovnih prava osoba s invaliditetom, utemeljenih isključivo na osnovu posljedica invaliditeta, neovisno o okolnostima nastanka invaliditeta.

Koalicije organizacija osoba s invaliditetom⁴⁸ će se naredne četiri godine posvetiti zagovaranju za provođenje inkluzivnog obrazovanja, ali u skladu s Opštim komentarom o članu 24 Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, koji je Komitet za prava osoba s invaliditetom izdao 2016. godine. MyRight je ove godine organizovao seriju seminara za predstavnike ce koalicija na temelju pomenutog komentara, kako bi osobe s invaliditetom

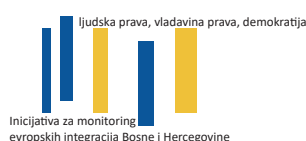
nom ministarstvu zdravstva – Službene novine FBiH, broj: 21/18)

45 Službene novine Federacije BiH, br. 30/97, 7/02, 70/08, 48/11 i 36/18

46 Alternativni analitički izvještaj o aplikaciji Bosne i Hercegovine za članstvo u Evropskoj uniji 2018: Politički kriteriji, Inicijativa za monitoring evropskih integracija Bosne i Hercegovine, februar 2018, <https://bit.ly/2R2qj8v>, str. 75.

47 Odluka o odobrenju plasmana sredstava za unapređenje položaja osoba s invaliditetom naknadom za ličnu invalidninu, 181. sjednica Vlade RS-a, održana 14. 6. 2018.

48 Koalicije organizacija osoba s invaliditetom (OOSI), koje su dio MyRight programa jačanja kapaciteta i koje okupljaju preko 60 OOSI su: Kolosi Bijeljina (RS), Neformalna koalicija organizacija osoba s invaliditetom Doboje (RS i FBiH), Koalicija organizacija osoba s invaliditetom Tuzlanskog kantona (FBiH), Koordinacioni odbor organizacija osoba s invaliditetom Sarajevskog kantona (FBiH), Koalicija *Zajedno smo jači* Hercegovačko-neretvanske županije/kantona (FBiH).

stekle dovoljno znanja i imale jednak pristup zagovaranju za inkluzivno obrazovanje, ali i zbog njihovog uključenja u konsultacije koje prethode izradi dobrovoljnog nacionalnog izvještaja. U njemu će BiH 2019. izvijestiti dokle se došlo s implementacijom ciljeva održivog razvoja, a naročito s ciljem 4 (osigurati inkluzivno i pravedno kvalitetno obrazovanje).

2.4. Povratnici i raseljene osobe

Povratnici i raseljene osobe i dalje se, zbog svog specifičnog statusa, suočavaju s problemom pristupa pravima iz oblasti zdravstvene zaštite, socijalne zaštite, kao i prava na pristup pravdi, odnosno besplatnoj pravnoj pomoći.

Zbog nadležnosti entiteta u pogledu ostvarivanja ovih prava, mnogi povratnici ce imaju fiktivna prebivališta, naročito u opštinama koje su „na granici” entiteta i kantona. Izmjene Zakona o prebivalištu i boravištu državljana Bosne i Hercegovine iz 2015. godine pogodile su i interno raseljena lica, posebno ona koja iznajmljuju stanove, jer ih neki zakupodavci ne žele prijaviti na adresi boravišta. Ovo za sobom povlači nemogućnost prijave boravišta, pribavljanja važećih dokumenata, te time i pristup ostalim pravima.⁴⁹ Konačno, iako su entitetskim zakonima raseljenim licima garantovana prava na alternativni smještaj,⁵⁰ konkretna implementacija prava na smještaj je nesigurna, jer nije jasno definisano ko je nadležan za omogućavanje prava na smještaj za ovu populaciju.

2.5. Rodna ravnopravnost

U proteklom periodu nije postignut značajniji napredak na polju rodne ravnopravnosti u odnosu na stanje opisano u prethodnom Izvještaju.⁵¹

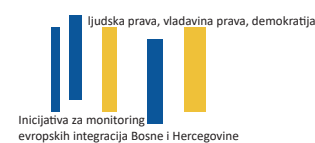
Izvjeshni pomaci zabilježeni su u Republici Srpskoj u kojoj je, u martu 2018, počela primjena zakona kojim je uvedeno pravo na materinski dodatak za sve nezaposlene porodilje u iznosu od 405 KM u trajanju 12 mjeseci, a za blizance i svako treće i naredno dijete 18 mjeseci. Cilj ove mjere je da se smanji razlika između zaposlenih i nezaposlenih majki, i da nezaposlene majke primaju određenu finansijsku pomoć u periodu za koji su zaposlene žene na plaćenom porodiljskom odsustvu. Najavljeno je i osnivanje alimentacionog fonda u Republici Srpskoj, ali se to još nije dogodilo.

U Federaciji BiH usvojen je Zakon o medicinski potpomognutoj oplodnji,

49 Stav 2, član 8. Zakona o prebivalištu i boravištu državljana Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik BiH, broj: 32/01, 56/08 i 58/15) propisuje da je valjan osnov za prebivalište, između ostalih, *ovjeren ugovor o zakupu ili ovjeren ugovor o podstanskom odnosu uz ovjeren dokaz o vlasništvu ili suvlasništvu ili posjedu stanodavca.*

50 Član 11. Zakona o raseljenim licima i povratnicima u FBiH (Službene novine FBiH, broj: 15/05) i član 14. Zakona o raseljenim licima, povratnicima i izbjeglicama u Republici Srpskoj (Službeni glasnik RS-a, broj: 42/05).

51 Alternativni analitički izvještaj o aplikaciji Bosne i Hercegovine za članstvo u Evropskoj uniji 2018: Politički kriteriji, Inicijativa za monitoring evropskih integracija Bosne i Hercegovine, februar 2018, <https://bit.ly/2R2qj8v>, str. 28.

koji bi trebao obezbijediti jednak tretman žena na cijeloj teritoriji Federacije BiH i sufinansiranje biomedicinske oplodnje, a Brčko distrikt BiH je konačno dobio Zakon o zaštiti od nasilja u porodici. Iako ovaj Zakon uvođi hitne mjere zaštite, određeni oblici nasilja u porodici definirani su kao prekršaji, slično kao i u Zakonu o nasilju u Republici Srpskoj, što stvara prostor za blaže kažnjavanje počinitelja nasilja i dvostruko normiranje ovog djela. Usvojen je i novi, treći po redu Gender akcioni plan za period 2018-2022. godine.

Finansiranje sigurnih kuća i dalje nije adekvatno riješeno. Dodatno, u maju 2018. godine, Dom naroda Parlamentarne skupštine BiH odbio je dati saglasnost za Sporazum o grant-sredstvima između Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine i Ministarstva vanjskih poslova Kraljevine Norveške za unapređenje sigurnosti žena i odgovora na rodno zasnovanu diskriminaciju i nasilje u BiH, što je trebalo uključiti i finansiranje sigurnih kuća.

Rezultati Opštih izbora 2018. ukazuju na to da je na svim nivoima vlasti u BiH (državni, entitetski i kantonalni) izabrano ukupno 27,53% žena,⁵² što u odnosu na prethodni mandat⁵³ predstavlja povećanje za 7,63%.⁵⁴

Prema službenim rezultatima CIK-a, u Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH od 42 zastupnika_ica izabrano je 7 žena (16,66%), što predstavlja pad od 7,15% u odnosu na prethodni mandat, kada je u ovo tijelo vlasti izabrano 10 žena (23,81%).⁵⁵ U Predstavnički dom Parlamenta Federacije BiH od 98 zastupnika_ica izabrano je 26 žena (26,35%), što predstavlja povećanje od 4,92% u odnosu na prethodni mandat, kada je u ovo tijelo vlasti izabrano 21 žena. U Narodnu skupštinu RS-a od 83 narodnih poslanika_ica izabrano je 15 žena (18,07%),⁵⁶ što predstavlja povećanje od 2,03% u odnosu na prethodni mandat, kada je u ovo tijelo vlasti izabrano

52 Informacije o sazivima posmatranih tijela vlasti za mandat 2018-2022. odnose se na zvanične potvrđene rezultate Centralne izborne komisije BiH, i dostupne su na: <https://bit.ly/2H1W2nS>, posljednji put pristupljeno 28. 11. 2018. godine. Moguće je da informacije neće odražavati stanje u posmatranim tijelima vlasti koja će nastati nakon zvaničnog preuzimanja mandata (neki_e izabrani_e zastupnici_e neće preuzeti mandate, tokom mandata neki_e zastupnici_e koji_e su izabrani_e mogu biti imenovani_e u izvršnu vlast, neki_e mogu odustati od mandata...).

53 Edita Miftari (2015), *Politička participacija žena u Bosni i Hercegovini: Analiza učešća žena na stranačkim listama i konačnih rezultata Općih izbora 2014*, Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar i Fondacija CURE, str. 55.

54 Informacije o sazivima prethodnih mandata odnose se na zvanične potvrđene rezultate Centralne izborne komisije. Tokom četverogodišnjeg mandata zastupljenost žena i muškaraca u nekim od posmatranih tijela vlasti znatno se mijenjalo, ali kao komparativ za ovu analizu korišteni su prvi zvanični podaci CIK-a, kako se dobio jasan uvid u to da li je i koliko stanje zaista promijenjeno.

55 *Narandžasti izvještaj 2016 – Godišnji izvještaj o stanju ljudskih prava žena u BiH*, str 28, Sarajevo, Sarajevski otvoreni centar, 2016.

56 Opšti izbori 2018 – Potvrđeni rezultati, CIK BiH, <https://bit.ly/2H1dloX>, posljednji put pristupljeno 28. 11. 2018.

13 žena.⁵⁷ Po drugi put na funkciji predsjednice RS-a naći će se žena.

U skoro svim kantonalnim skupštinama došlo je do povećanja broja izabranih žena, a tri kantonalne skupštine ispunjavaju zakonom propisanu minimalnu kvotu od 40% manje zatupljenog spola u tijelima vlasti.⁵⁸

Kad je riječ o radnim pravima žena, istraživanje rađeno u 2018. godini⁵⁹ je pokazalo da je diskriminacija na osnovu spola u radnim odnosima prisutna u svim segmentima: od oglasa za posao (kada se traže radnice, mlade, prijatnog izgleda), preko intervjua za posao (kada se ženama postavljaju pitanja o bračnom statusu, planiranju porodice, trudnoći) do najgrubljih oblika diskriminacije u radnim odnosima – manja plata za isti rad u odnosu na muške kolege, otkazi zbog trudnoće, seksualno uznemiravanje, nemogućnost napredovanja, mobing. Istraživanje je, također, pokazalo da u BiH nije uspostavljen povjerljiv i bezbjedan sistem za podnošenje žalbi u vezi s diskriminacijom na osnovu spola i seksualnim uznemiravanjem na radnom mjestu, da se podaci o diskriminaciji na radnom mjestu ne evidentiraju, da ne postoji sudska praksa procesuiranja slučajeva diskriminacije, te da je pravni okvir koji uređuje diskriminaciju na osnovu pola u oblasti rada i zapošljavanja u BiH fragmentiran i u praksi nekonzistentan.

Pored izloženosti diskriminaciji, žene u BiH su i više pogođene siromaštvom. Prema dostupnim podacima, 19,5% domaćinstava u BiH živi ispod linije siromaštva, a među siromašnima najbrojnija su ona domaćinstva čiji su nosioci žene.⁶⁰ Strategija socijalnog uključivanja, urađena još 2009, nikada nije usvojena na državnom nivou, a posljednji u nizu ključnih dokumenata, Reformsku agendu, struka je ocijenila kao deklarativnu i bez mjerljivih, društvenih ciljeva i rodne perspektive.

2.6. Prava LGBTI osoba

Istraživanje problema i potreba LGBTI zajednice Sarajevskog otvorenog centra iz 2017. godine pokazalo je da je svaka treća LGBTI osoba u BiH doživjela neki vid diskriminacije.⁶¹ U Specijalnom izvještaju Institucije

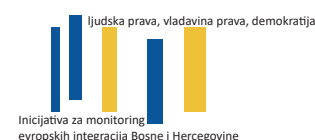
57 Edita Miftari (2015), *Politička participacija žena u Bosni i Hercegovini: Analiza učešća žena na stranačkim listama i konačnih rezultata Općih izbora 2014*, Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar i Fondacija CURE, str. 51.

58 U Hercegovачko-neretvanskom kantonu sjedit će najveći broj žena (46,66%), a kvotu ispunjavaju i skupštine Zeničko-dobojskog i Srednjobosanskog kantona, koje će imati 40% zastupnica u svojim redovima.

59 Istraživanje o diskriminaciji na tržištu rada provedeno je u okviru regionalnog projekta „Osnaživanje organizacija civilnog društva za borbu protiv diskriminacije i unapređivanje ženskih radnih prava“, koji finansira Evropska unija. Helsinški parlament građana Banja Luka, kao jedna od partnerskih organizacija na ovom projektu, bio je zadužen za provođenje istraživanja u BiH koje je obuhvatilo: analizu pravnog okvira, analizu odgovora dobijenih od više od 100 institucija, intervjue sa žrtvama diskriminacije i online anketu.

60 Žene i siromaštvo u aktima EU i BiH, Helsinški parlament građana Banja Luka, oktobar 2018, <http://bit.ly/2XpOhxE>

61 Brojevi koji ravnopravnost znače, Analiza rezultata istraživanja problema i potreba LGBTI osoba u BiH, Sarajevski otvoreni centar, oktobar 2017, <https://bit.ly/2ID->

ombudsmana za ljudska prava BiH o stanju prava LGBT osoba u BiH iz decembra 2016. godine, 12 preporuka je upućeno institucijama i organima na različitim nivoima vlasti.⁶² Od toga osam preporuka nije provedeno, a samo četiri su djelimično provedene.

Vlada FBiH donijela je zaključak kojim je naloženo Federalnom ministarstvu pravde da oformi radnu grupu za analizu propisa kojima bi se regulisala međusobna prava i obaveze istospolnih parova.⁶³

Vlada FBiH dala je pozitivno mišljenje na nacrt Akcionog plana za ravnopravnost LGBTI osoba u Bosni i Hercegovini za period 2018-2020. godine.⁶⁴ Akcioni plan upućen je i na mišljenje Vladi Republike Srpske, koja se još uvijek nije očitovala o njemu, što je neophodno da bi dokument bio usvojen u Vijeću ministara.

Nije bilo promjena po pitanju procedure za izmjenu oznake spola na ličnim dokumentima, kojima bi se omogućila promjena ovih dokumenata bez zahtjeva za potpunom medicinskom prilagodbom spola.⁶⁵

Fondacija CURE i Sarajevski otvoreni centar (SOC) 2016/2017. godine pokrenuli su inicijativu za izmjene udžbenika u kontekstu stereotipa o LGBTI osobama, koju je podržala Agencija za ravnopravnost spolova BiH. Inicijativa je upućena Federalnom ministarstvu obrazovanja i nauke, koje je inicijativu poslalo izdavačkim kućama, no one nisu pokazale interes za rješavanje ovog pitanja.⁶⁶ Rezultati istraživanja, provedenog 2013. godine, pokazali su kako „19,58% srednjoškolaca_ki smatra da je verbalno nasilje nad osobama homoseksualne orijentacije opravdano, a čak 18,90% smatra i da je fizičko nasilje nad osobama homoseksualne orijentacije opravdano.“⁶⁷ Istraživanje Sarajevskog otvorenog centra pokazalo je da LGBTI osobe najčešće doživljavaju diskriminaciju u obrazovnim

hOR5, str. 25.

62 Rozi izvještaj 2018, Godišnji izvještaj o stanju ljudskih prava LGBTI osoba u Bosni i Hercegovini, Sarajevski otvoreni centar, maj 2018, <https://bit.ly/2R12mkY>, str. 20.

63 Vlada Federacije BiH usvojila zaključak za formiranjem radne grupe za izradu Zakona o istospolnom partnerstvu, Sarajevski otvoreni centar, 19. 10. 2018, <https://bit.ly/2GK25xZ>

64 Mišljenje Vlade o nacrtu AP LGBT, Gender centar Vlade Federacije BiH, 28. 9. 2018, <https://bit.ly/2NseneV>

65 Rozi izvještaj 2018. Godišnji izvještaj o stanju ljudskih prava LGBTI osoba u Bosni i Hercegovini, Sarajevski otvoreni centar, maj 2018, <https://bit.ly/2R12mkY>, str. 34.

66 Iste godine je Fondacija CURE pokrenula i inicijativu za afirmativne dopune i izmjene sadržaja u školskim udžbenicima u BiH s ciljem da se iz školskih udžbenika eliminišu nasilni i diskriminirajući stereotipi zasnovani na spolu i rodnim ulogama. Inicijativu je 2018. godine podržala Agencija za ravnopravnost spolova BiH i upućena je u dalje razmatranje Federalnom ministarstvu obrazovanja i nauke, koje se do danas nije očitovalo.

67 Aleksandar Božić, Selma Mustaćević, Aida Vrabac Trnačević, Memnuna Zvizdić, Dragana Miljković, Enisa Raković, Jovanka Popović. „Prevenција rodno zasnovanog nasilja u školama – Priručnik za nastavno i stručno osoblje osnovnih i srednjih škola“, In fondacija, Banja Luka, 2016, str. 6.

institucijama (uključujući i uznemiravanje i seksualno uznemiravanje). Čak 41,2% takvih slučajeva odnosilo se na škole, te 19,1% na fakultete; istovremeno, samo 9,1% ovih slučajeva bude prijavljeno upravama obrazovnih institucija. Ne postoji konkretan institucionalni plan za suzbijanje međuvršnjačkog nasilja i razvijanje inkluzivne i tolerantne obrazovne sredine, koja bi uključivala i LGBTI perspektivu.

2.7. Pravo na obrazovanje

Pitanje dvije škole pod jednim krovom i dalje je neriješeno. Vrhovni sud Federacije BiH odbacio je zahtjev Udruženja *Vaša prava BiH* za reviziju presude Kantonalnog suda u Travniku u postupku protiv Ministarstva obrazovanja Srednjobosanskog kantona, ali i osam školskih ustanova u Vitezu, Bugojnu, Busovači, Uskoplju, Jajcu i Gromiljaku kod Kiseljaka. Vrhovni sud Federacije BiH ocijenio je da rad po posebnim nacionalnim planovima i programima nije oblik diskriminacije i segregacije djece. Pri izricanju odluke, Vrhovni sud se pozvao na Izvještaj Odbora za ljudska prava, usvojen na sjednici Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, iz kojeg „proizlazi da je u obrazovanju došlo do poboljšanja, te da 70 posto sadržaja u nastavnim planovima čini zajednička jezgra“ čime su, po njihovom tumačenju, „uklonjeni elementi segregacije“. Udruženje *Vaša prava BiH* podnijelo je apelaciju protiv presude Vrhovnog suda FBiH.

U Republici Srpskoj je, bez popratne javne rasprave i konsultovanja naučno-stručne zajednice, uveden predmet vjeronauke u srednje škole, nakon što je nekoliko godina ranije došlo do prekrajanja nastavnog plana i programa, čime je izbačena informatika iz 4. razreda srednje škole, te latinski iz drugog razreda, pod izlikom preopterećenosti učenika⁶⁸. Javnost je za planove oko uvođenja ovog predmeta saznala nakon sastanka koji je Milorad Dodik, tadašnji predsjednik RS-a, imao s banjalučkim episkopom Jefremom 2017. godine.⁶⁹

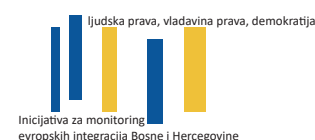
Prema dostupnim podacima sa stranice Republičkog pedagoškog zavoda u Republici Srpskoj, moguće je izučavati pravoslavni i islamski vjeronauk.⁷⁰ Godišnji broj izučavanja pravoslavne i islamske vjeronauke je po 36 časova za prvi razred srednjih škola.⁷¹ Zavod je objavio informacije o sadržaju predmeta, ali ne i o kadrovima koji su angažovani da predaju vjeronauku, kako se biraju, ko ih plaća i koliko, kao i o tome koliko je đaka u RS-u odlučilo da pohađa vjeronauku kako bi se vidjelo da li taj broj opravdava uvođenje ovog predmeta u srednje škole.

68 Navodi Ivana Berić, profesorica engleskog jezika i književnosti u Gimnaziji Mrkonjić Grad.

69 Dodik i vladika Jefrem: Približiti vjeronauku mladima, RTRS, 2. 4. 2017, <https://bit.ly/2H0g41P>

70 Nastavni plan i program za prvi razred svih smjerova, novi, Republički pedagoški zavod Republike Srpske, <https://bit.ly/2GYHCVm>

71 Nastavni plan i program za prvi razred svih smjerova, novi, Republički pedagoški zavod Republike Srpske, <https://bit.ly/2BRn7X8>

Nastavno-naučno vijeće Filozofskog fakulteta u Banjaluci je ovaj postupak ocijenilo kao neprihvatljiv, prije svega zato što je zaobiđena procedura za izmjenu NPP-a, nije provedena javna rasprava, niti je s ovim upoznata naučno-stručna zajednica. S druge strane, predsjednica Aktiva direktora srednjih škola banjalučke regije Kristina Mrđa je podržala ovu odluku.⁷² U javnosti su se postavila i pitanja sekularnosti institucija, tj. obaveze razdvajanja vjerskog od institucionalnog, prirode izučavanja predmeta, pitanje potencijalne segregacije učenika_ca po vjerskom osnovu i sl.⁷³

U osnovnim školama u RS-u vjeronauka je uvedena 90-ih godina Zakonom o osnovnom obrazovanju i vaspitanju, te se i dalje izučava od prvog do devetog razreda osnovne škole, osim ako se roditelji izjasne da njihovo dijete neće pohađati vjeronauku. U Federaciji BiH vjeronauka se također izučava u osnovnim i srednjim školama. Okvirni nastavni plan i program FBiH⁷⁴ propisuje da se nastavni predmet vjeronauka reguliše kantonalnim obrazovnim zakonodavstvom i različito se koncipira od jednog do drugog kantona. Primjera radi, u Tuzlanskom kantonu vjeronauka ne ulazi u prosjek ocjena, dok u Zeničko-dobojskom ulazi u prosjek kao i svaki drugi predmet.

2.8. Sloboda okupljanja

Tokom 2018. godine nastavljeni su protesti žena iz Kruščice kod Viteza povodom izgradnje mini hidrocentrale.⁷⁵ Zbog sprečavanja prolaska mašina investitora, Ministarstvo unutrašnjih poslova Srednjobosanskog kantona podnijelo je prekršajne prijave protiv pet žena i krivičnu prijavu protiv jedne osobe.⁷⁶

Pripadnici boračke populacije također su održali nekoliko velikih protesta⁷⁷ popraćenih i blokadom saobraćajnica zbog neispunjavanja tri uslova: objave boračkog registra, dodjeljivanja boračkog dodatka za demobilisane borce, te prekida finansiranja boračkih udruženja.⁷⁸

Ustavni sud BiH usvojio je apelaciju Sarajevskog otvorenog centra i drugih, te potvrdio da su vlasti Kantona Sarajevo prekršile pravo na slobodu okupljanja LGBTI osoba ne obezbijedivši sigurnost učesnika_ca na Festivalu Mer-

72 Vjeronauka na pragu srednjih škola, Glas Srpske, 4. 4. 2017, <https://bit.ly/2Iz5d1f>

73 Mantije u učionicama u RS-u, Novi Plamen, 11. 4. 2017, <https://bit.ly/2U85iKH>

74 Okvirni nastavni plan i program za devetogodišnju osnovnu školu u Federaciji Bosne i Hercegovine, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke, <https://bit.ly/2BSFfQz>

75 Mještani Kruščice protestovali u centru Travnika: Samo još vjerujemo u pravosuđe, Klix, 15. 11. 2018, <https://bit.ly/2Thd6g6>

76 Aplauzom uz povike “lopovi”, mještani Kruščice ispratili odlazak mašina, Oslobođenje, 17. 8. 2018, <https://bit.ly/2GYGIYS>

77 Protest u Sarajevu: Predstavnici boraca prisustvovat će sjednici Parlamenta FBiH, Radio Sarajevo, 10. 7. 2018, <https://bit.ly/2BQrcec>

78 Protesti boraca: “Neće biti mirna ni Bosna, ni Hercegovina”, N1, 26. 7. 2019, <https://bit.ly/2Th6a2p>

linka 2014. godine. Ustavni sud potvrdio je i da su javne vlasti propuštanjem da osiguraju sigurnost učesnika_ca, ali i da provedu temeljnu istragu i sankcionišu počinitelje nasilja prekršile i zabranu podvrgavanja mučenju ili nečovječnom ili ponižavajućem postupanju, tačnije da su omogućile da se desi homofobno i transfobno nasilje na samom Festivalu.⁷⁹

Pokušaji harmoniziranja oblasti slobode okupljanja u Federaciji BiH i izrade prednacrta zakona o slobodi okupljanja na nivou entiteta zastali su nakon što je radna grupa Vlade FBiH i Federalnog ministarstva unutrašnjih poslova dobila komentare međunarodnih stručnjaka na izrađeni prednacrta. Dobijeni komentari išli su u smjeru unapređivanja prava na slobodu okupljanja i uklanjanja restrikcija koje je prvobitno normirala radna grupa.

Najmasovniji i najtrajniji protesti u proteklom periodu dešavali su se u Banjaluci, potaknuti neadekvatnim postupanjem policije u slučaju smrti mladića Davida Dragičevića, koja je i dalje nerazjašnjena. Protestna okupljanja događala su se svakodnevno na banjalučkom Trgu Krajine, sve do decembra 2018. godine kada su protesti spriječeni upotrebom sile (pogledati specijalni izvještaj o protestima „Pravda za Davida” u ovom dokumentu).

79 Nadležne institucije prekršile slobodu okupljanja LGBTI zajednice ne zaštitivši Festival Merlinka, Sarajevski otvoreni centar, 16. 1. 2019. <https://bit.ly/2RuATsB>

3. TRANZICIJSKA PRAVDA

3.1. Suđenja za ratne zločine

Nakon zatvaranja Haškog tribunala, u decembru 2017. godine, Međunarodni mehanizam za krivične sudove (tribunale) preuzeo je apelacione postupke protiv Radovana Karadžića i Ratka Mladića i počelo je obnovljeno suđenje Jovici Stanišiću i Franku Simatoviću. Uskoro se očekuje izricanje pravosnažne presude Karadžiću. U predmetu Mladić došlo je do promjene članova sudskog Vijeća, od kojih su neki radili kao sudije u Tribunalu. Ne zna se kada će biti izrečena presuda Mladiću jer se čeka da nove sudije budu upoznate s predmetom. Saradnja zemalja u regiji s Mehanizmom do sada je ocijenjena kao nepotpuna i više tehnička nego suštinska, a što je više puta pred UN-om naglašavao glavni tužilac Serge Brammertz. Pred Sudom BiH ima više od 40 potvrđenih optužnica za ratne zločine. Lica su nedostupna, a sumnja postoji da se nalaze u Srbiji ili Hrvatskoj. To je još jedan pokazatelj nepostojanja regionalne saradnje.

Mehanizam nadgleda i izvršavanje kazni za osuđena lica. U tom pogledu novina je izricanje mjera zabrane (istupanja u javnosti, mogućnosti kandidiranja i političkog angažmana, kontakta sa svjedocima i sl.) kakve nisu bile izricane pred Tribunalom. Mjere su izrečene Valentinu Ćoriću iz predmeta “Prlić i ostali”, koji je pušten na slobodu nakon što je izdržao dvije trećine kazne.

Prema podacima Human Rights Watch, do septembra 2018. godine pred Sudom BiH u toku je 114 predmeta protiv 296 optuženih. Od početka godine do septembra 2018. Sud BiH je donio 29 presuda, od čega 14 osuđujućih, 12 oslobađajućih i tri djelimično oslobađajuće. Sud je donio sedam presuda u predmetima seksualnog nasilja, od čega pet osuđujućih.

Prema HRW-u, između januara i septembra 2018 pred Vrhovnim sudom Republike Srpske, koji presuđuje u predmetima ratnih zločina u tom entitetu, pokrenut je postupak u sedam predmeta, od kojih su četiri rezultirala osuđujućom presudom, dok su preostala tri postupka još uvijek bila u toku u vrijeme pisanja ovog izvještaja. Jedna od četiri osuđujuće presude ticala se seksualnog nasilja u ratu. Statistika kantonalnih sudova u Federaciji BiH nije bila dostupna u vrijeme pisanja ovog izvještaja. Sud BiH je u januaru 2018. godine potvrdio optužnicu za genocid protiv bivšeg ministra unutrašnjih poslova Republike Srpske Tomislava Kovača.

U prošloj godini optužene su ukupno 73 osobe, što je gotovo duplo više nego u godini prije. Najviše pažnje javnosti izazvala je oslobađajuća presuda Naseru Oriću i Sabahudinu Muhiću, bivšim pripadnicima Armije BiH, koji su bili optuženi za ratni zločin nad Srbima.

U prošloj godini Tužilaštvo BiH je ponovno otvorilo istragu za zločin u

Dobrovoljačkoj ulici. Tužilaštvo BiH je u proteklom periodu podiglo nekoliko optužnica protiv komandnog kadra, uključujući Atifa Dudakovića i ostale za zločine u Krajini, te Ramiza Drekovića za granatiranje Kalinovika, što je do sada prvi predmet u kome se sudi za granatiranje.

Kada je u pitanju Strategija za procesuiranje ratnih zločina iz 2008. čiji su rokovi istekli, osnovana je Radna grupa koja je usaglasila Revidiranu strategiju u junu prošle godine. Prema prijedlogu Revidirane strategije, rok za rješavanje svih predmeta ratnih zločina je pet godina. Kako je navedeno u dokumentu, u Tužilaštvu BiH postoji više od 550 neriješenih predmeta ratnih zločina, u kojima je imenovano 4.500 poznatih počinitelja, i isto toliko predmeta u kojima nije poznat počinitelj. Na entitetskim sudovima i Brčko distriktu postoji oko 200 predmeta u kojima je poznat počinitelj ratnih zločina.

Ministarstvo pravde BiH uputilo je revidiranu strategiju Vijeću ministara BiH, nakon čega su zatražene izmjene i dopune prijedloga strategije. Izmijenjeni prijedlog još uvijek nije upućen Vijeću ministara.

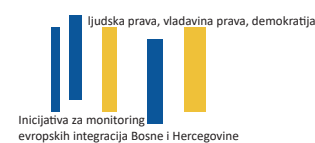
Još uvijek je prisutna neujednačena praksa i nepoštivanje smjernica VSTV-a o u javnosti potvrđenim optužnicama i presudama u predmetima ratnih zločina, te njihovo objavljivanje s punim imenom i prezimenom okrivljenih. Optužnice Tužilaštva BiH i dalje su nedostupne javnosti, odnosno ne objavljuju se. Sud BiH objavljuje prvostepene i drugostepene presude, dok Vrhovni sud Federacije, kao drugostepeni organ kantonalnih sudova, ne objavljuje presude za ratne zločine. Vrhovni sud Republike Srpske, kao drugostepeni organ nad okružnim sudovima, objavljuje drugostepene presude, ali su one u potpunosti anonimne.

Raniji prijedlog Ministarstva pravde BiH da se omogući pomilovanje osuđenih ratnih zločinaca nakon izdržane tri petine kazne ponovo je aktualiziran u Narodnoj skupštini RS-a, te se očekuje njegovo ponovo iniciranje u Parlamentarnoj skupštini BiH. Ministarstvo pravde BiH nedavno je donijelo rješenje kojim je ratnom zločincu Marku Radiću, pravosnažno osuđenom pred Sudom BiH, dozvoljeno da se prebaci u Hrvatsku radi izdržavanja kazne, koja je tamo značajno smanjena. Ovakva odluka krši bilateralni sporazum između BiH i Hrvatske o međusobnom izvršavanju sudskih odluka u krivičnim stvarima, koja izričito onemogućava transfer vlastitih državljana u svrhu izvršenja kazne u drugoj državi.⁸⁰

Problem stvoren članom 43a. Krivičnog zakona FBiH također je ostao neriješen u 2018. godini. Njime se predviđa da će se kazna zatvora do jedne godine automatski zamijeniti novčanom kaznom na zahtjev osuđenog lica,⁸¹

80 Cilj transfera osuđenih osoba je izdržavanje kazne u zemlji porijekla, Marko Radić je državljanin BiH, Inicijativa za monitoring evropskih integracija BiH, 12. 11. 2018, <https://bit.ly/2JWKDFf>

81 Postizanje pravde za žrtve seksualnog nasilja u oružanom sukobu u Bosni i Hercegovini: napredak ostvaren pred sudovima u BiH od 2014. do 2016. godine, OSCE

što primijenjeno u praksi dodatno podrija povjerenje javnosti u pravosudni sistem.

3.2. Prava žrtava torture

Narodna skupština RS-a je u junu 2018. usvojila Zakon o zaštiti žrtava ratne torture. Iako znatno unaprijeđena u odnosu na prvobitni prednacrt, usvojena verzija Zakona sadrži nekolicinu rješenja koja bi u implementaciji mogla spriječiti neke od žrtava da u potpunosti ostvare svoja prava. TRIAL International i Amnesty International su, između ostalog, izrazili zabrinutost zbog člana 16(3). On ograničava listu dokaza kojima se utvrđuje pretrpljena tortura isključivo na one koje su izdale zvanične institucije i organi RS-a. Zabrinuti su i zbog člana 16(7) koji propisuje da će u postupku za utvrđivanja statusa žrtve torture organ koji vodi postupak tražiti i mišljenje Saveza logoraša RS-a i/ili Udruženja žena žrtava rata RS-a, te ostalih udruženja civilnih žrtava rata koja su stekla status udruženja od javnog interesa.⁸² S obzirom na to da su slučajeve nekih žrtava s trenutnim prebivalištem u RS-u dokumentovala isključivo udruženja i tijela izvan ovog entiteta, ovakvi dokazi mogli bi biti isključeni. Također, rok od pet godina za podnošenje zahtjeva za sticanje statusa žrtve torture, kako je propisano članom 38(1) Zakona o zaštiti žrtava ratne torture, i dalje je restriktivan.

3.3. Seksualno nasilje u ratu

Sudski tretman žrtava ratnog seksualnog nasilja i dalje nije adekvatan. Pravosudni akteri u krivičnim postupcima ispoljavaju stavove koji dovode do marginalizacije i retraumatizacije žrtava seksualnog nasilja: da su žrtve same izazvale seksualno nasilje promiskuitetnim ponašanjem, da su pristale na krivično djelo seksualnog nasilja jer se nisu opirale, da lažu o seksualnom nasilju, te da se žrtve, ne počinitelji, trebaju sramiti počinjenog seksualnog nasilja.⁸³ U važećem Zakonu o krivičnom postupku na svim nivoima vlasti u BiH ne postoji odredba kojom bi se zabranilo iznošenje dokaza ili postavljanje pitanja o seksualnom ponašanju preživjelih ratnih zločina nakon što su silovani_e, čime se oštećena osoba prikazuje kao promiskuitetna i odgovorna za ono što joj se desilo. Nepostojanje ove odredbe predstavlja narušavanje međunarodnih standarda.⁸⁴ Organizacije TRIAL International, SOC i Udružene žene podnijele su inicijativu za izmjenu ovog Zakona relevantnim institucijama, kako bi se zabranilo postavljanje ovakvih pitanja na svim nivoima vlasti u BiH.

Mission in BiH, 20. 6. 2017, <https://bit.ly/2T1xXkC>

82 Usvajanje Zakona o zaštiti žrtava torture Republike Srpske, TRIAL International i Amnesty International, juni 2018, <https://bit.ly/2Kbaf4I>

83 Izvještaj TRIAL Internationala izdvojio je četiri mita koja se često manifestuju u sudskim postupcima, iznova traumatizirajući i stigmatizirajući žrtve: mit o promiskuitetu, mit o pristanku, mit o kredibilitetu, mit o sramu (Vidi: Mitovi o silovanju na suđenjima za ratno seksualno nasilje – prebacivanje tereta sa preživjelih na počinitelja, TRIAL International, 2017, <https://bit.ly/2NDnRa>, str. 6)

84 Pravilnik o postupku i dokazima, Međunarodni krivični sud, pravilo 71.

Dužina trajanja kazni izrečenih za ratno seksualno nasilje niska je i neujednačena među različitim nivoima vlasti u BiH. Prosječno trajanje kazne za ovaj zločin je samo 4,77 godina, što je ispod minimuma propisanog Krivičnim zakonom.⁸⁵

Lica sa zahtjevima za naknadu štete, posebno žrtve seksualnog nasilja, i dalje se upućuju na građanske parnice bez osigurane zaštite identiteta svjedoka.⁸⁶ Od 2015. do danas u BiH je od ukupno dvanaest predmeta usvojena presuda kojom su počinitelji, osim utvrđivanja krivične odgovornosti, obavezni da preživjelima ratnog seksualnog nasilja isplate naknadu štete, koja se kreće između 15.000 do 60.000 KM. Iako su ove presude u najvećem broju usvojene pred Sudom BiH, trenutno postoje dva pozitivna primjera sa nižih instanci.⁸⁷ Međutim, pomaka u osiguranju izvršenja ovih odluka nema, jer počinioci najčešće ne mogu da ispune svoje obaveze.⁸⁸

Zastarni rokovi se i dalje primjenjuju na odštetne zahtjeve za nematerijalnu štetu, usmjerene protiv entiteta ili države, pri čemu se žrtve ratnih zločina čije su tužbe odbijene obavezuju na isplatu enormnih troškova entitetima koje su tužili. Ustavni sud BiH je u martu 2018. godine prvi put donio odluku u kojoj je utvrđeno da obavezivanje žrtve ratnog silovanja na plaćanje sudskih troškova predstavlja pretjeran teret za žrtvu.⁸⁹ Sud je naglasio da se radi o odluci baziranoj na konkretnim činjenicama tog slučaja, te ostaje upitno da li i kakav će odjek imati ta presuda u ostalim slučajevima.

Na ovom polju se ipak naziru pozitivni pomaci. U junu 2018. godine TRIAL International i OSCE Misija u BiH održali su sastanak s predstavnicima Ministarstva pravde BiH, Ministarstva pravde FBiH, Ministarstva pravde RS-a i Pravosudne komisije Brčko distrikta BiH, u sklopu zajedničke inicijative za usaglašavanje izmjena i dopuna Zakona o parničnom postupku na svim nivoima vlasti, s ciljem osiguranja zaštite identiteta žrtava u parničnom postupku. Ministarstvo pravde BiH je u septembru 2018. godine oformilo radnu grupu sa zadatkom da usaglasiti tekst izmjena i dopuna Zakona o parničnom postupku na svim nivoima vlasti u skladu sa smjernicama ekspertne radne grupe koja je ranije pripremila amandmane.⁹⁰ Nekoliko žrtava ratnog seksualnog nasilja nedavno je, po prvi put, dobilo

85 Alternativni analitički izvještaj o aplikaciji Bosne i Hercegovine za članstvo u Evropskoj uniji 2018: Politički kriteriji, Inicijativa za monitoring evropskih integracija BiH, februar 2018, <https://bit.ly/2R2qj8v>, str. 57.

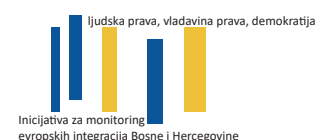
86 Ibid, str. 60.

87 Presuda Okružnog suda u Doboju (13 0 K 003666 16 K2, od 25. januara 2017. godine) i Presuda Kantonalnog suda u Novom Travniku (06 0 K 009862 16 K, od 22. maja 2017. godine).

88 Alternativni analitički izvještaj o aplikaciji Bosne i Hercegovine za članstvo u Evropskoj uniji 2018: Politički kriteriji, Inicijativa za monitoring evropskih integracija BiH, februar 2018, <https://bit.ly/2R2qj8v>, str. 60.

89 Strateška presuda Ustavnog suda BiH, TRIAL International, april 2018, <https://bit.ly/2PLfJov>

90 Što je, između ostalog, predviđeno i u Nacrtu akcionog plana za provođenje izmijenjene i dopunjene Strategije za procesuiranje ratnih zločina.

besplatnu pravnu pomoć od Ministarstva pravde BiH u krivičnom postupku pred Sudom BiH, a u vezi s ostvarivanjem naknade štete, na osnovu Zakona o pružanju besplatne pravne pomoći iz 2016. godine.⁹¹

3.4. Nestale osobe

U 2018. godini nije došlo do značajnijih pomaka na rješavanju pitanja nestalih osoba i prava njihovih porodica koja proizlaze iz Zakona o nestalim osobama iz 2004. godine. Preporuke UN komiteta za nestale osobe, koje se odnose na izmjene krivičnih zakona, i dalje se ne provode.⁹²

Institut za nestale osobe i dalje je administrativno nezaokružen. Revizorski izvještaj o radu Instituta za 2017. godinu skreće pažnju na pitanja isteklog mandata nadzornog odbora i na mandat privremenog upravnog odbora, na nedostatak pravilnika o sistematizaciji radnih mjesta, nepostojanje sveobuhvatnog sistema finansijskog upravljanja i kontrole, te propuste kada su u pitanju javne nabavke (npr. kupovina opreme, automobila itd.).⁹³ Određeni pomak prisutan je u pogledu transparentnosti rada Instituta, budući da je operativna internet-stranica putem koje se može doći do osnovnih informacija o radu Instituta.⁹⁴

3.5. Strategija tranzicijske pravde i politike sjećanja

Bosna i Hercegovina još uvijek nije usvojila Strategiju tranzicijske pravde.⁹⁵ Nikakav napredak nije zabilježen ni u pogledu politika sjećanja u odnosu na stanje konstatovano u prošlom izvještaju.⁹⁶ Prakse istorijskog revizionizma, veličanja ratnih zločinaca, javnog okupljanja fašističkih organizacija⁹⁷ i svi drugi vidovi simboličkog „obilježavanja teritorije“, etničke i vjerske većine, nastavljaju se širom države. Izborne kampanje doprinijele su eskalaciji nacionalističke i huškačke retorike i podsticanju straha i nepovjerenja među različitim etničkim grupama, pri čemu osobe na javnim funkcijama i dalje veličaju osuđene ratne zločine i/ili javno neg-

91 Još jedna pobjeda protiv nekažnjivosti za ratno seksualno nasilje, TRIAL International, 12. 10. 2018, <https://trial.ba/?p=4>

92 Alternativni analitički izvještaj o aplikaciji Bosne i Hercegovine za članstvo u Evropskoj uniji 2018: Politički kriterij, Inicijativa za monitoring evropskih integracija BiH, februar 2018, <https://bit.ly/2R2qj8v>, str. 57.

93 Izvješće o obavljenoj finansijskoj reviziji Instituta za nestale osobe Bosne i Hercegovine za 2017. godinu, Ured za reviziju institucija BiH, juli 2018, <https://bit.ly/2tEBQk2>, str. 18.

94 Institut za nestale osobe Bosne i Hercegovine, www.ino.ba

95 Detaljan pregled dešavanja vezanih za Strategiju dostupan je u prethodnim izvještajima Inicijative za monitoring evropskih integracija BiH (<http://eu-monitoring.ba/publikacije/>).

96 Alternativni analitički izvještaj o aplikaciji Bosne i Hercegovine za članstvo u Evropskoj uniji 2018: Politički kriterij, Inicijativa za monitoring evropskih integracija BiH, februar 2018, <https://bit.ly/2R2qj8v>, str. 62.

97 Primjer okupljanja pripadnika Ravnogorskog četničkog pokreta u Višegradu u martu ove godine (Vidi: Četnici u Višegradu: Ravnogorski pokret se poklonio Draži Mihajloviću, Radio Sarajevo, 13. 3. 2018, <https://bit.ly/2BRMdfw>).

iraju presuđene ratne zločine.⁹⁸ Institucionalno suočavanje s prošlošću ostaje daleko od realno ostvarivog cilja sve dok se javno isticanje zločinačkih politika tretira kao legitimna politička strategija i ne podliježe nikakvim sankcijama.

U ovoj godini u Prijedoru je održan sastanak s gradonačelnikom, gdje je zaključeno da se u tom gradu treba napraviti spomenik djeci ubijenoj u Drugom svjetskom ratu i djeci ubijenoj u ovom ratu. Dogovori su još uvijek u toku.⁹⁹

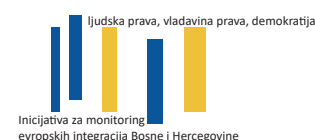
Prema izmjenama i dopunama Izbornog zakona, osoba koja izdržava kaznu zbog ozbiljnih povreda humanitarnog prava, ili se nije povinovala naredbi da se pojavi pred Međunarodnim sudom za ratne zločine za bivšu Jugoslaviju ili pred domaćim sudovima zbog takvih djela, ne može biti upisana u Centralni birački spisak, biti kandidat na izborima, niti imati bilo koju imenovanu, izbornu ni drugu javnu funkciju na teritoriji Bosne i Hercegovine (članovi 1.6 i 1.7. Izbornog zakona). Izborni zakon, međutim, ne brani kandidaturu licima koja su izdržala kazne za ova djela, što je slučaj s aktuelnim načelnikom Velike Kladaše Fikretom Abdićem. Pored toga, na Opštim izborima 2018. zabilježena je kandidatura za državni parlament Dragomira Vasića,¹⁰⁰ tada poslanika SDS-a u NSRS-u, kome je 2016. godine počelo suđenje za planiranje i provođenje masovnih pogubljenja Bošnjaka iz Srebrenice u julu 1995. godine.¹⁰¹

98 Neki od primjera su isticanje plakata s likom ratnog zločinca, generala VRS-a Ratka Mladića na zgradi Opštine Istočno Novo Sarajevo; postavljanje plakata jedinice “Jurišnici” u Vlasenici, koji prikazuje načelnika te Opštine i Ratka Mladića; izjave Vukote Govedarice, kandidata za predsjednika Republike Srpske ispred Saveza za pobjedu, koji je u svojoj kampanji naglasio da će “ličiti na Radovana Karadžića” ukoliko pobijedi na izborima; isticanje zastave tzv. Herceg-Bosne, zbog koje je novinarka Štefica Galić podnijela Tužilaštvu Hercegovačko-neretvanskog kantona krivičnu prijavu protiv nepoznatih osoba (tužba nije prihvaćena), itd.

99 Bačić: Napravljen korak bliže ka izgradnji spomenika ubijenoj djeci Prijedora, Faktor, 5. 8. 2018, <https://bit.ly/2SILJwV>

100 Ovjerene kandidatske liste, Centralna izborna komisija BiH, 14. 8. 2018, <https://bit.ly/2Tgvaa2>

101 Optuženi za genocid u PSBiH?, Oslobođenje, 3. 7. 2018, <https://bit.ly/2BPSNwa>

4. REGIONALNA SARADNJA

Tokom 2018. godine održano je nekoliko samita koji su za cilj imali jače povezivanje Zapadnog Balkana i Evropske unije, kao i jačanje saradnje između država unutar regije.

Samit Evropske unije i Zapadnog Balkana održan u maju 2018. u Sofiji i bio je prvi samit ove vrste nakon onog održanog u Solunu 2003. godine, kada je državama Zapadnog Balkana obećana nedvosmislena evropska perspektiva. Pitanje proširenja ipak nije bilo dominantna tema tokom samog samita, niti se u usvojenoj Deklaraciji¹⁰² reafirmiše stav da će 2025. biti ključna godina za EU integracijski proces regije, kako je to navedeno u EU strategiji proširenja s početka 2018. godine.¹⁰³

U julu 2018. održan je samit zemalja Zapadnog Balkana u Londonu. Ovo je peti samit ove vrste i dio je tzv. Berlinskog procesa. U fokusu su bile ekonomija, sigurnost i politička saradnja. BiH je tokom samita potpisala Deklaraciju o ratnim zločinima, Deklaraciju o nestalim osobama, Deklaraciju o regionalnim odnosima i međusobnoj saradnji i Izjavu iz oblasti borbe protiv korupcije.¹⁰⁴

Održan je i neformalni samit u Draču, gdje se razgovaralo o stvaranju zajedničke vizije, o Strategiji evropskih integracija, implementaciji i jačanju regionalne ekonomske zone i Sporazumu o roamingu. I Bosna i Hercegovina je učestvovala na ovom samitu, a tu je bio i komesar za proširenje EU Johannes Hahn.¹⁰⁵

4.1. Bilateralni odnosi

Tokom 2018. godine nije bilo nikakvih pomaka u rješavanju bilateralnih problema između BiH i Kosova. Rigidni vizni režim između dvije zemlje nije mijenjan,¹⁰⁶ čime je nastavljeno s ograničenjem slobode kretanja u regiji.¹⁰⁷ S obzirom na to da Kosovo ostvaruje napredak u procesu vizne liberalizacije sa EU, u konačnici će građani BiH i Kosova lakše putovati u zemlje EU, nego jedni drugima.¹⁰⁸ Neprihvatanje kosovskih dokumenata

102 Sofijska deklaracija, European Western Balkans, 17. 5. 2018, <https://bit.ly/2tBTNiZ>

103 Prezentacija Strategije proširenja EU: Gdje je BiH?, N1, 6. 2. 2018, <https://bit.ly/2Eg799s>

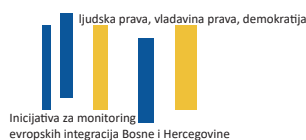
104 UK hosts Western Balkans Summit, Vlada Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske, 11. 7. 2018, <https://bit.ly/2VpgTp9>

105 Završen samit zemalja Zapadnog Balkana u Draču, Al Jazeera Balkans, 27. 8. 2018, <https://bit.ly/2tASW23>

106 Balkanski apsurd – vizni režim između Kosova i BiH, Al Jazeera Balkans, 19. 2. 2016, <https://bit.ly/2H1M3PI>

107 Mladi košarkaši Kosova dobili vize za dolazak u BiH, Al Jazeera Balkans, 10. 8. 2018, <https://bit.ly/2BRTS6B>

108 Evropski parlament odobrio viznu liberalizaciju za Kosovo, Al Jazeera Balkans, 13. 9. 2018., <https://bit.ly/2NshSlz>

i rigidni vizni režim glavni su razlozi uvođenja taksi u iznosu od 100% na uvoz robe iz BiH na Kosovo, što je izvoznike iz BiH dovelo u nezavidan položaj i svakodnevno šteti bh. ekonomiji.¹⁰⁹

Napredak u odnosima između BiH i Makedonije ostvaren je u mnogim oblastima.¹¹⁰ Od 1. decembra 2018. godine građani BiH i Makedonije mogu prelaziti granice ovih zemalja uz ličnu kartu.¹¹¹

Započeta izgradnja Pelješkog mosta ostaje predmet sporenja između BiH i Hrvatske. Član Predsjedništva BiH Željko Komšić najavio je mogućnost tužbe protiv Hrvatske zbog načina povlačenja granice na moru, čime bi se Bosni i Hercegovini eventualno moglo ugroziti pravo na otvoreno more,¹¹² ali je drugi član Predsjedništva BiH Milorad Dodik odbio da podrži takvu mogućnost ukoliko bi do nje došlo.¹¹³

Hrvatski Sabor usvojio je u maju 2018. godine Zakon o upravljanju državnom imovinom, u koju spada i imovina koju različiti pravni subjekti iz BiH (država, sindikati, preduzeća i dr.) potražuju u Hrvatskoj već dugi niz godina, čija se vrijednost procjenjuje na 10 milijardi eura.¹¹⁴ Pored činjenice da BiH nema potpisan bilateralni sporazum o imovinsko pravnim-odnosima s Hrvatskom, BiH nema niti jednu agenciju ili instituciju koja se ozbiljno bavi ovim.¹¹⁵

EU parlamentarci iz Hrvatske su tokom 2018. godine bili aktivno angažovani na promociji principa tzv. legitimnog predstavljanja naroda¹¹⁶ i potrebe federalizacije BiH.¹¹⁷ U ovakvom kontekstu je došlo i do zloupotrebe Evropskog parlamenta za propagiranje stranačkih interesa HDZ-a BiH.¹¹⁸

Kao glavno otvoreno pitanje u odnosima BiH i Srbije u prethodnom peri-

109 Sastanak BiH i Kosova: Privremeno ukinuti takse, Oslobođenje, 24. 1. 2019, <https://bit.ly/2NtvcWH>; Šarović: BiH je oštećena za 4,5 miliona KM otkako je Kosovo uvelo takse na naše proizvode, Klix, 27. 12. 2018, <https://bit.ly/2Vj8UcS>

110 Makedonija i BiH dogovorile prelazak granica s ličnom kartom, Al Jazeera Balkans, 12. 3. 2018, <https://bit.ly/2IOU6Sf>

111 Građani BiH i Makedonije: Prelazak granica s ličnom kartom, N1, 30. 11. 2018, <https://bit.ly/2Xmar3P>

112 Komšić: Tužba moguća ako Hrvatska nastupi bahato i arogantno, N1, 11. 10. 2018, <https://bit.ly/2U392wR>

113 Dodik: Neću podržati tužbu protiv Hrvatske zbog Pelješkog mosta, Radio Sarajevo, 13. 10. 2018, <https://bit.ly/2EwbhUe>

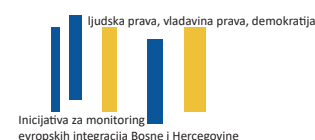
114 Hrvatska usvojila zakon o upravljanju državnom imovinom: BiH ostaje bez nekretina vrijednih 10 milijardi eura, Oslobođenje, 25. 5. 2018, <https://bit.ly/2Eak64L>

115 Ines Tanović Sijerčić, Zaglavljena u dijalogu: bh. imovina u Hrvatskoj, Impuls portal, 9. 2. 2018, <https://bit.ly/2U9rZOE>

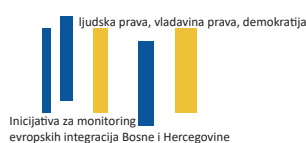
116 Odbor EP-a traži legitimno predstavljanje konstitutivnih naroda i građana u BiH, FENA, 6. 12. 2018, <https://bit.ly/2U1Wnue>

117 Komšić: Evropski parlament je odbacio tzv. federalizaciju BiH u svome izvještaju, Oslobođenje, 14. 2. 2019, <https://bit.ly/2SmsLWQ>

118 Zloupotreba Evropskog parlamenta za stranačke aktivnosti HDZ-a, Inicijativa za monitoring evropskih integracija BiH, 6. 12. 2018, <https://bit.ly/2Nu0BID>

odu nametalo se ono u vezi s državnim granicama.¹¹⁹ Dvije zemlje nisu potpisale Ugovor o državnoj granici, jer je ostalo sporno oko 40 m² teritorije, i to: područje Hidrocentrale Zvornik (1,4 km²), područje Hidrocentrale Bajina Bašta (1,6 km²), područje željezničke pruge Beograd – Bar (16,15 km²) i područje opština Priboj i Rudo (21,3 km²).¹²⁰ O razmjeni teritorije između BiH i Srbije nema konsenzusa u Predsjedništvu BiH,¹²¹ dok je stav Srbije i dalje taj da pitanje državne granice treba riješiti razmjenom teritorije, čime ova dilema ostaje otvorena između dvije zemlje.

119 Sporna žarišta u razgraničenju BiH i Srbije, N1, 8. 2. 2018, <https://bit.ly/2Ee8Qo9>

120 Miloš Stanojković, Utvrđivanje granica BiH i rješavanje otvorenih graničnih pitanja: Odnosi sa Srbijom i Crnom Gorom, Inicijativa za monitoring evropskih integracija BiH, oktobar 2018, <https://bit.ly/2IBEVvv>

121 Šta bi se gledalo u slučaju razmjene teritorije Srbije i BiH, N1, 13. 5. 2018, <https://bit.ly/2Evpi4E>

5. INFORMACIJSKO DRUŠTVO I MEDIJI

Bosna i Hercegovina ostaje jedina država u Evropi koja nije uvela 4G mrežu. Vijeće ministara BiH više puta je najavilo da će neophodni provedbeni propisi za uvođenje ove mreže biti usvojeni do kraja mandata, ali to se nije desilo. U julu 2018. godine Vijeće ministara BiH izdvojilo je više od 19 miliona KM za završetak projekta digitalizacije, te najavilo da će BiH okončati proces digitalizacije do kraja godine. U novembru 2018. godine Vijeće ministara je odlučilo da Prijedlog o dodjeli odluke dozvola za 4G mrežu vrati Ministarstvu prometa i komunikacija na doradu. Prema dostupnim informacijama, ministrima su sporne bile visine cijena dozvola i godišnje koncesije na korištenje frekvencijskog spektra.¹²²

Linija za pomoć novinarima kama, koji e djeluju u okviru Udruženja BH novinari, zabilježila je u 2018. godini ukupno 57 slučajeva kršenja novinarskih prava, od toga 7 fizičkih napada, 16 prijetnji i 9 političkih pritiska. U augustu 2018. godine desio se i pokušaj ubistva novinara koji još uvijek nije do kraja razriješen.¹²³ Jedan od napadača je uhapšen, dok je drugi pod nerazjašnjenim okolnostima napustio BiH,¹²⁴ ali, prema informacijama kojima Linija za pomoć novinarima raspolaže, još uvijek se ne istražuje ko su bili naručioci pokušaja ubistva.¹²⁵

Nakon što su BH novinari zvanično zatražili da se napad na novinare ke tretira kao krivično djelo,¹²⁶ Institucija ombudsmana za ljudska prava je u Specijalnom izvještaju o položaju i slučajevima prijetnji novinarima u BiH¹²⁷ u preporukama navela kako je potrebno da se napad na novinare ke definira u krivičnom zakonu kao posebno krivično djelo¹²⁸ ili kao teži oblik krivičnog djela napad na službenu osobu u vršenju službene dužnosti. Zbog velikog broja neprocesuiranih krivičnih djela prema novinarima, zatraženo je također da se razmotri mogućnost dogradnje postojećeg CMS sistema na način da se osigura uvođenje podataka o žrtvi, svjedoku i strankama u postupku, kao i da se radi na stručnom usavršavanju policijskih službe-

122 Bosna i Hercegovina u 2019. ulazi bez 4G mreže, Istinomjer, 4. 1. 2019, <https://bit.ly/2Tb4U0T>

123 Saopćenje povodom premlaćivanja Vladimira Kovačevića, novinara BNTV, BH novinari, 27. 8. 2018, <http://bit.ly/2H66mv4>; Ombudsmani Bosne i Hercegovine osuđuju napade na novinare, Institucija ombudsmana za ljudska prava BiH, 27. 8. 2018, <https://bit.ly/2TlwYyq>

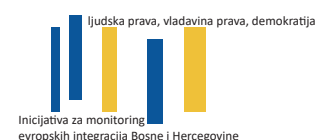
124 Tri mjeseca od napada na Vladimira Kovačevića – međunarodne potjernice protiv Dukića nema na stranicama MUP-a RS-a i Interpola!, Gerila.info, 27. 11. 2018, <http://bit.ly/2UdskA2>

125 Tražimo od države BiH preuzimanje odgovornosti za nekažnjivost napada na novinare, BH novinari, 2. 11. 2018, <http://bit.ly/2H5xk5P>

126 Napad na novinara (ne)postaje krivično djelo, N1, 16. 1. 2018, <http://bit.ly/2NvT-Vd9>

127 Specijalni izvještaj o položaju i slučajevima prijetnji novinarima u BiH, Institucija ombudsmana za ljudska prava BiH, juni 2017, <https://bit.ly/2NrDv5q>

128 Borovac: Definirati krivično djelo – napad na novinare, SRNA, 9. 3. 2018, <https://bit.ly/2XkOyBW>

nika_ca radi efikasnijeg provođenja istraga u slučajevima ugrožavanja sigurnosti novinara_ki i drugih medijskih profesionalaca_ki. Ministarstvo pravde BiH organizovalo je niz sastanaka s predstavnicima_cama medijske zajednice, novinarima_kama i relevantnim predstavnicima_cama državnih službenika_ca, te razgovaralo o ovim preporukama i mogućnostima njihovog usvajanja.

Prema skali Reportera bez granica,¹²⁹ Bosna i Hercegovina je u 2018. godini, plasirajući se na 62. mjesto, napredovala za tri mjesta u odnosu na prošlu godinu. No, napominje se da okruženje za slobodu medija nije povoljno zbog postojeće političke klime, obilježene stalnim verbalnim napadima na novinare_ke, prijetnjama i nedozvoljenim miješanjem u uredničku politiku i zavođenjem cenzure, posebno u javnim medijima. Eklatantni primjeri za to su TVSA¹³⁰ i RTV USK.¹³¹ Urednička politika medija u BiH također odražava etničke razlike, a govor mržnje je sve očitiji.¹³² Vijeće za štampu je u 2018. godini zaprimilo ukupno 80 žalbi na govor mržnje, što čini 26,5% svih zaprimljenih žalbi za 2018. godinu.¹³³

Tužbe za klevetu, koje uglavnom podnose političari_ke, često služe zatraživanju novinara_ki i odvrćaju ih od obavljanja posla. Prema podacima Linije za pomoć novinarima, na kraju 2018. bilo je aktivno 109 tužbi za klevetu protiv vlasnika_ca medija, urednika_ca i novinara_ki. Koncentracija vlasništva nad medijima je problematična jer vlasništvo nije transparentno. Sudovi u BiH su 2018. godine donijeli dvije oslobađajuće (prvo-stepene) presude u korist novinara_ki tuženih za klevetu, koje se direktno pozivaju na praksu Evropskog suda za ljudska prava.¹³⁴

Pritisци na medije manifestuju se i kroz finansiranje iz javnih budžeta, posebno u lokalnim zajednicama u kojima opstanak javnih radio i TV stanica ovisi od sredstava iz opštinskih, odnosno kantonalnih budžeta.¹³⁵

129 Bosnia and Herzegovina: Return to past rhetoric, Reporters without Borders, 2018, <https://bit.ly/2tCI044>

130 Nije usvojen Izvještaj o radu TVSA: Pristrasno izvještavanje i cenzura glavni problem, Klix, 31. 1. 2018, <http://bit.ly/2Sx399P>; BH Novinari, RAK i novinari TVSA osudili pritiske zbog objavljivanja Andronikovih karikatura, Mediacentar, 7. 12. 2018, <http://bit.ly/2H9ATrJ>

131 Saopćenje uredničkog kolegija RTV USK, RTV USK, 12. 6. 2018, <http://bit.ly/2BYq2NS>; Regionalna platforma Zapadnog Balkana oštro osuđuje prijetnje i pritiske upućene novinarima i rukovodstvu RTV USK, Tačno.net, 2. 7. 2018, <http://bit.ly/2NyouyN>

132 Govor mržnje je daleko najzastupljeniji u komentarima posjetilaca internet-portala u BiH, te je ovaj problem adresiran u okviru projekta „STOP! Govor mržnje 2018“ uz podršku odabranih online medija (klix.ba, nezavisne.com, oslobodjenje.ba, radiosarajevo.ba, dnevnik.ba i vijesti.ba); Vidi: Vijeće za štampu u BiH realizira kampanju „Stop! Govor mržnje 2018“ u online medijima, Oslobodjenje, 17. 8. 2018, <https://bit.ly/2Xqif4q>

133 Vijeće za štampu u Bosni i Hercegovini, <http://www.vzs.ba/>

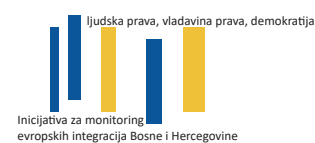
134 “Dejan Jazvić” protiv “Emir Felić” i “Marinko Umičević” protiv “Srđan Puhalo”

135 Velida Kulenović, Mjesečna tranša kao alat za pritisak, BH novinari, 2018, <https://bit.ly/2SpJEzS>; Rea Adilagić, Bosna i Hercegovina: Indikatori nivoa medijskih slo-

S druge strane, politički uticaj na medije u RS-u dodatno je ojačan kada je Alternativnu televiziju Banjaluka kupilo preduzeće Integral inženjering, čiji je vlasnik, Slobodan Stanković, čvrsto povezan s vladajućom strankom u ovom entitetu, kako ličnim tako i poslovnim vezama. Promjenu vlasništva ATV pratila je i smjena glavnog urednika i šefa deska, koji su s ove televizije otišli nakon skoro 15 godina rada.¹³⁶

boda i sigurnosti novinara, BH novinari, 2018, <https://bit.ly/2EbkBM1>

136 ATV mijenja kurs i rješava se nepodobnih novinara!, Istinito, 10. 4. 2018, <https://bit.ly/2SZBW4R>

6. SOCIJALNE POLITIKE I ZAPOŠLJAVANJE

Bosna i Hercegovina i dalje je zemlja visoke stope nezaposlenosti i izražene diskriminacije u ostvarivanju radnih prava po različitim osnovama, uključujući politička opredjeljenja, mjesto življenja, pol, rad u javnom ili privatnom sektoru, nacionalnu pripadnost i dr. Novi zakoni o radu u oba entiteta doneseni su prije tri godine,¹³⁷ no i dalje nema naznaka o tome da se u ovoj oblasti dogodio stvarni reformski proces. Odliv radne snage omogućio je zapošljavanje lica koja su do sada tražila posao i/ili povećanje plata u realnom sektoru na koje su poslodavci bili primorani da bi zadržali radnike. Iako zvaničnih statistika o odlivu radne snage nema,¹³⁸ postoje jake indicije da trend odlaska na rad u zemlje EU konstantno raste. Prema podacima koje je krajem prošle godine objavila Unija za održivi povratak i integracije u BiH, Bosnu i Hercegovinu je u protekle četiri godine napustila 151.101 osoba.¹³⁹ Na rad u zemlje Zapadne Evrope odlazi sve veći broj osoba koje su imale zaposlenje u BiH, uključujući i javni sektor, što se odražava kroz nedostatak nastavnog kadra u obrazovnim i zdravstvenim ustanovama. Problem odliva radne snage još se ni na koji način ne tretira u bilo kojim javnim politikama ili strategijama.

Socijalni dijalog između sindikata, poslodavaca i vlada i dalje nije adekvatan. Opšti kolektivni ugovor trenutno ne postoji ni u jednom entitetu.

U Republici Srpskoj potpisano je osam granskih ugovora koji garantuju prava zaposlenih u javnom sektoru i javnim preduzećima. Status reprezentativnih sindikata dobila su samo Konfederacija sindikata RS-a i 4 granska sindikata, sa ukupno 24.575 članova, što nije ni 10% od ukupnog broja zaposlenih i tek četvrtina broja zaposlenih koji su ranije bili obuhvaćeni reprezentativnim sindikatima.¹⁴⁰ Vlada Republike Srpske donijela je Odluku o utvrđivanju uvećanja plate, visine primanja po osnovu rada i visine pomoći radniku,¹⁴¹ zasnovanu na ranijem zakonu i Opštem kolektivnom ugovoru, preuzimajući tako dio uloge sindikata i investirajući

137 Detaljan pregled dešavanja vezanih za usvajanje Zakona o radu dostupan je u prethodnim izvještajima Inicijative za monitoring evropskih integracija BiH (<http://eu-monitoring.ba/publikacije/>).

138 Samo u toku 2017. godine u Njemačku je iz BiH otišlo preko 20.000 ljudi (Vidi: Izbori 2018 – razlog za pohvale ili za strah?, Tijana Cvjetičanin, 22. 8. 2018, <https://bit.ly/2SqUAgC>)

139 Republiku Srpsku je napustilo 68.278 ljudi, dok je Federaciju BiH napustilo 68.068 stanovnika. Brčko distrikt je napustilo 14.755 osoba. (Vidi: Bosnu i Hercegovinu je za pet godina napustila 151.101 osoba, Oslobođenje, 30. 11. 2017, <https://bit.ly/2T8eZf5>)

140 U periodu važenja ranijeg Zakona o radu, status reprezentativnih sindikata imao je Savez sindikata RS i 12 granskih sindikata sa blizu 100.000 zaposlenih (Vidi: Lista sindikata i udruženja poslodavaca kojima je utvrđena reprezentativnost na nivou Republike, područja oblasti ili grane, Vlada Republike Srpske, 16. 3. 2018, <https://bit.ly/2Te4d72>)

141 Službeni glasnik Republike Srpske, 53/16

u lojalnost značajnog dijela biračkog tijela (zaposleni_e u upravi i javnim službama). Uloga poslovnog sektora kao socijalnog partnera također je degradirana (udruženja poslodavaca, recimo, nisu među „reprezentativnim udruženjima“). Problem uskraćenosti prava na sindikalno organizovanje u privatnim preduzećima nije adresiran ni na koji način.

U Federaciji BiH istekao je Opći kolektivni ugovor, potpisan u decembru 2016. godine, koji je nakon isteka godine dana produžen za još 6 mjeseci.¹⁴² Ugovaranje najniže cijene rada i drugih beneficija zakonski je prepušteno sporazumu sindikata i poslodavaca. Zakonski, najniža naknada radniku_ci za sat rada u Republici Srpskoj je oko 2,44 KM, dok je po isteklom Općem kolektivnom ugovoru u FBiH iznosila 2,31 KM (u nekim oblastima dozvoljeno je bilo platiti radnika_cu i 1,62 KM po satu). S obzirom na to da je riječ o neto iznosima, nastavljena je praksa neprijavljenog rada za veću cijenu satnice. Novi zakoni o radu nisu uticali na rješavanje ovog problema, naročito jer je olakšano davanje otkaza zaposlenima.

142 Opći kolektivni ugovor, Savez samostalnih sindikata BiH, 12. 12. 2016, <https://bit.ly/2H0r53m>

7. OKOLIŠ

U izvještajnom periodu nije došlo do napretka u pogledu osiguranja kvaliteta zraka, koji je jedan od najvećih problema u sektoru zaštite okoliša.

U FBiH i dalje ne postoji redovan monitoring svih parametara kvaliteta zraka, koji obavlja veći broj operatera u okviru Federalne mreže stanica. Automatske stanice u Kaknju, kojima je upravljala TE Kakanj, prestale su s radom. U Ilijašu je krajem 2017. godine proradila stanica za praćenje kvaliteta zraka. U većini kantona ne vrši se redovno i potpuno mjerenje, a u kantonima u kojima se mogu pratiti rezultati mjerenja (Tuzlanski i Sarajevski kanton), rezultati dosadašnjih mjerenja ukazuju da je veliki broj građana izložen zagađenju koje može ozbiljno ugroziti zdravlje.

U junu 2016. osnovana je *Koalicija za zaštitu rijeka BiH* koja okuplja oko 20 organizacija i individualne članove, koja upozorava na posljedice izgradnje preko 300 malih hidroelektrana na 244 rijeke u BiH. U proteklom periodu rasla je proizvodnja električne energije iz termoelektrana (rast od 2,9% u odnosu na 2016. godinu).

Strategijom zaštite okoliša FBiH za period 2008-2018. godine i Planom upravljanja otpadom za period 2012-2017. godine federalne vlasti su zacrtale više ciljeva upravljanja opasnim otpadom: izgradnja deponija za privremeno i trajno odlaganje opasnog otpada, uspostavljanje registra vrsta i količina opasnog otpada, osposobljavanje industrijskih spalionica, uvođenje naknada koje bi motivisale firme da manje proizvode otpad, te sanacija polovine lokacija na kojima je neadekvatno zbrinut. Ciljevi Strategije nisu ostvareni, što se može vidjeti na primjeru Hlor alkalnog kombinata (HAK) u Tuzli, za koji nije izgrađena deponija kruksa koju lokalne vlasti traže već nekoliko decenija. Nakon što je inspekcija zabranila njegovo odlaganje na gradsku deponiju, iskopana je jama na površini od oko hiljadu kvadrata, s drenažnim kanalima za odvod vode, gdje je uskladišteno nešto više od 2,3 hiljade kubika kruksa. Nadležne institucije ne mogu utvrditi da li iko upravlja deponijom i ko je vlasnik ovog zemljišta, te problem ostaje neriješen dok opštinske, kantonalne i federalne institucije međusobno prebacuju odgovornost za njegovo rješavanje.

8. SPECIJALNI IZVJEŠTAJ: OPŠTI IZBORI 2018.

Opšti izbori u Bosni i Hercegovini održani su 7. oktobra 2018. godine.

Izbori su raspisani 8. maja 2018. godine, a rok za prijavu kandidatskih lista bio je 9. juli. Centralna izborna komisija BiH ovjerila je 642 kandidatske liste koje su ispunjavale zakonom propisane uvjete. Na izborima je učestvovalo ukupno 7.488 kandidata za 518 pozicija. Prijavljeno je 67 strana-ka, 34 nezavisna kandidata, te 34 koalicije. Centralna izborna komisija je 6. novembra donijela Odluku o potvrđivanju i objavljivanju rezultata Opštih izbora 2018. godine, čime su i zvanično potvrđeni rezultati održanih izbora.

Koalicija *Pod lupom*, koja se bavi direktnim praćenjem izbornog procesa u BiH, ocijenila je da su Opšti izbori uglavnom provedeni u skladu s Izbornim zakonom BiH i provedbenim aktima CIK-a. Ipak, zabilježen je veliki broj incidentnih situacija i nepravilnosti, kako tokom izborne kampanje tako i na sam izborni dan, a koje ukazuju na potrebu unapređenja izbornog procesa u BiH.

Na sam izborni dan Koalicija *Pod lupom* zaprimila je ukupno 383 prijave¹⁴³ kritičnih situacija, od čega se 75 odnosilo na probleme u procesu glasanja. Pojava tzv. bugarskog voza primijećena je na 14 biračkih mjesta, dok su građani i građanke prijavili 189 nepravilnosti koje su se uglavnom odnosile na kršenje izborne šutnje, te pritiske i podmićivanje birača_ica. Različite vrste nepravilnosti¹⁴⁴ tokom izborne kampanje zabilježene su u 227 slučajeva.

Prema Pravilniku o medijskom predstavljanju političkih subjekata, prije zvaničnog početka izborne kampanje, kao i na dan izborne šutnje, njima je zabranjeno plaćeno političko oglašavanje putem medija, te bilo koji oblik plaćenog javnog oglašavanja, osim o održavanju internih skupova organa i statutarnih političkih subjekata. Ove odredbe su kršene, naročito na društvenim mrežama, čiju regulaciju institucije smatraju „sivom zonom“.¹⁴⁵ Politički subjekti učestalo su koristili plaćene oglase na Facebooku prije početka kampanje (13 od 24 politička subjekta koji su praćeni imali su plaćene izborne objave na Facebooku prije oficijelnog početka kampanje),¹⁴⁶ kao i tokom trajanja izborne šutnje.¹⁴⁷

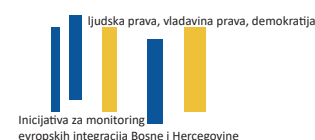
143 Saopštenje: Do 20:00 sati ukupno 383 prijave o kritičnim situacijama, Koalicija *Pod lupom*, 7. 10. 2018, <https://bit.ly/2BU3k9A>

144 Drugi preliminarni izvještaj o dugoročnom posmatranju Izbora 2018 i posmatranju izborne kampanje, Koalicija *Pod lupom*, oktobar 2018, <https://bit.ly/2UbDEg4>

145 Društvene mreže „siva zona“ predizborne političke promocije, Istinomjer, 3. 9. 2018, <https://bit.ly/2SpBdo7>

146 Stranke i kandidati na Facebooku: ko je počeo kampanju prije njenog zvaničnog početka?, Raskrinkavanje, 7. 9. 2018, <https://bit.ly/2QsmQzY>

147 Kršenje izborne šutnje: Rekorderi PDP sa 9 i Senad Šepić sa 5 reklama na Facebooku

Zabilježeni su slučajevi nedozvoljenih pritisaka na birače_ice, kupovine glasova, uslovljavanja otkazima ili nuđenje novog zaposlenja u zamjenu za glas, zloupotreba javnih resursa u svrhu kampanje, neažurni birački spiskovi u pojedinim opštinama, nezakonita trgovina mjestima u biračkim odborima, rekordan broj slučajeva zabranjenog plaćenog političkog oglašavanja prije početka kampanje (tri puta više nego za isti period za Lokalne izbore 2016), te druge vrste nepravilnosti. Monitoring izborne kampanje koji je proveo Transparency International BiH zabilježio je brojne zloupotrebe javnih funkcija i javnih sredstava u svrhu provođenja izborne kampanje, što uključuje i direktno preusmjeravanje sredstava institucija i ustanova za stranačku promociju.¹⁴⁸ Tokom izborne kampanje podneseno je više krivičnih prijava¹⁴⁹ i prijava Centralnoj izbornoj komisiji zbog zloupotrebe ličnih podataka, kao i zbog izjava u nastupima na javnim skupovima u kojima se direktno prijeti penzionerima_kama, zdravstvenim i drugim radnicima_cama s ciljem podmićivanja birača_ica i neprimjerenog uticaja na birače_ice.¹⁵⁰

Na ovim izborima zabilježen je značajan porast glasača_ica iz inostranstva, čak 30.000 više registrovanih u odnosu na izbore 2014. godine,¹⁵¹ kao i zabrinjavajuće veliki broj prijavljenih krađa identiteta pri registraciji birača_ica, sa preko 400 prijava ovakvih slučajeva koji su se uglavnom odnosili na glasanje iz inostranstva.¹⁵² Pored neažuriranih biračkih spiskova i problema preminulih osoba koje se pojavljuju na biračkim spiskovima, koji se ponavlja iz izbora u izbore, ove su pojave dodatno narušile povjerenje u regularnost izbornog procesa.

8.1. Popunjavanje Doma naroda Parlamenta Federacije BiH

Opšti izbori 2018. održani su bez jasno definisanih pravila za provođenje izbornih rezultata kada se govori o popuni Doma naroda Parlamenta FBiH, a samim tim i Doma naroda PSBiH, čime je ostavljen prostor da ovo pitanje riješi Centralna izborna komisija. Radi se o odluci Ustavnog suda BiH po apelaciji Bože Ljubića koja nije provedena prije izbora,¹⁵³ te su ovi

ku, Raskrinkavanje, 7. 9. 2018., <https://bit.ly/2yeCUxy>

148 Stranke do sada potrošile više od 8 miliona KM za TV oglašavanje, skupove i bilborde, TI BiH, 4. 10. 2018, <https://bit.ly/2S0Flew>

149 TI BiH je podnio čak 4 krivične prijave protiv Milorada Dodika zbog kršenja izbornog procesa, za koje je Okružno javno tužilaštvo Banja Luka odlučilo da neće pokrenuti istragu (Vidi: Okružno javno tužilaštvo Banja Luka neće sprovesti istragu protiv Dodika, TI BiH, 26. 10. 2018, <https://bit.ly/2H1NFIT>)

150 TI BiH podnio prijave zbog zloupotrebe ličnih podataka pacijenata u svrhu izborne promocije kandidata Vlade Đajića, TI BiH, 5. 10. 2018, <https://bit.ly/2Sq08b8>

151 CIK ODBIO, ŽURNAL OBZANANIO: Objavljujemo kompletan birački spisak za glasanje putem pošte, Žurnal, 22. 9. 2018, <https://bit.ly/2H28cNe>

152 Procjena napretka Bosne i Hercegovine u ispunjavanju političkih kriterijuma u pregovorima sa EU: Legitimitet i integritet izbora – neophodan korak ka evropskim vrijednostima, UG Zašto ne, Oktobar 2018, <https://bit.ly/2XIMols>, str. 15.

153 U decembru 2016. godine Ustavni sud BiH djelimično je usvojio apelaciju za ocjenu ustavnosti pojedinih odredaba Izbornog zakona BiH, koju je podnio Božo

članovi stavljeni van snage, čime je dovedena u pitanje implementacija izbornih rezultata, kako u FBiH tako i na državnom nivou.

Centralna izborna komisija je u decembru 2018. godine donijela odluku o Uputstvu za implementaciju izbornih rezultata prema popisu iz 2013. godine, koji propisuje primjenu principa 1/1/1, koji znači da će u Domu naroda Parlamenta FBiH biti najmanje jedan Bošnjak, jedan Srbin i jedan Hrvat iz svakog kantona ukoliko su izabrani. Uputstvo se odnosi samo na implementaciju posrednog dijela Opštih izbora 2018. godine, te ostaje zadatak Parlamentarne skupštine BiH da kroz izmjene Izbornog zakona BiH dugoročno riješi ovo pitanje.

Ocjenu ustavnosti odluke o Uputstvu za implementaciju izbornih rezultata zatražilo je 27 poslanika/ca Parlamenta FBiH. Kao pravno uporište za tvrdnju da je Uputstvo CIK-a neustavno naveden je Amandman LI na Ustav Federacije Bosne i Hercegovine, koji kaže da će se rezultati popisa iz 1991. koristiti “za sva izračunavanja koja zahtijevaju demografske podatke” sve dok se Aneks 7 Dejtonskog sporazuma u potpunosti ne provede, to jest dok se ne omogući siguran i neometan povratak svim izbjeglim i raseljenim licima.

Drugi zahtjev za ocjenu ustavnosti odluke CIK-a došao je od Borjane Krišto (HDZ BiH), zbog primjene principa 1/1/1. Prema argumentima HDZ-a BiH, ovaj je princip u neskladu s presudom Ustavnog suda BiH po apelaciji Bože Ljubića, te se rješavanje pitanja delegata u Domu naroda ne može tretirati odlukom CIK-a, već isključivo izmjenom Izbornog zakona.

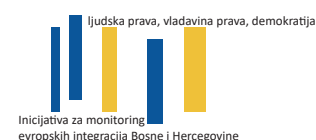
Ustavni sud BiH krajem januara 2019. proglasio se nenadležnim za odlučivanje po ovoj apelaciji, dok će se zahtjev predsjedavajuće Predstavničkog doma PSBiH Borjane Krišto za ocjenu ustavnosti CIK-ovog uputstva razmatrati u martu 2019. godine.¹⁵⁴

Pored apelacija upućenih Ustavnom sudu BiH, odluka CIK-a je osporena i pred Sudom BiH. Aktuelni premijer Kantona Sarajevo Edin Forto je u ime Kantona podnio tužbu protiv CIK-a u kojoj se, pored kršenja Aneksa 7 kao osnove tužbe, navodi i to da je ovo tijelo protivzakonito preuzelo ulogu zakonodavca, te da je odlučilo o stvarima za koje nije nadležna BiH, već Federacija BiH, i postupilo protivno normama Izbornog zakona BiH.¹⁵⁵ Sudu BiH obratile su se

Ljubić u vrijeme kada je predsjedavao Zastupničkim domom PSBiH. Ovom Odlukom Sud je utvrdio da odredba Potpoglavlja B, član 10.12 stav 2. u dijelu koji glasi: „Svakom konstitutivnom narodu se daje jedno mjesto u svakom kantonu“, te odredbe Poglavlja 20 – Prijelazne i završne odredbe člana 20.16.A stav 2. tačka a-j Izbornog zakona Bosne i Hercegovine nisu u skladu s članom I/2 Ustava Bosne i Hercegovine. Parlamentarnoj skupštini BiH naloženo je da u roku od šest mjeseci uskladi ove odredbe sa odlukom Ustavnog suda, što do sada nije učinjeno, te su osporene odredbe Izbornog zakona prestale da važe.

154 Ustavni sud BiH proglasio se nenadležnim za ocjenu ustavnosti uputstva CIK-a, Oslobođenje, 31. 1. 2019, <https://bit.ly/2Ee7x8D>

155 Forto: Kantonu Sarajevo nezakonito je smanjen broj delegata u Domu naroda Par-

i stranke BH bloka, tražeći poništenje odluke CIK-a.¹⁵⁶

Iz navedenog je jasno da relevantni politički subjekti u Federaciji BiH na sasvim različite načine osporavaju Uputstvo CIK-a. Tako je za stranke sa sjedištem u Sarajevu sporan dio kojim se predviđa korištenje popisa iz 2013. godine, dok je za HDZ BiH taj dio prihvatljiv, ali ne i princip 1/1/1. Osim toga, sve se stranke slažu da ovo pitanje nije u nadležnosti CIK-a već Parlamentarne skupštine BiH, iako su svi ovi politički subjekti učestvovali u radu te iste Parlamentarne skupštine BiH koja nije ispunila svoju ustavnu obavezu i nije riješila ovo pitanje u zakonski predviđenom roku.

Iako je bilo više pokušaja da se izmjene Izbornog zakona definišu kroz pregovore političkih partija, svi su završili bezuspješno. Početkom 2018. u proceduri su bila dva različita prijedloga izmjena i dopuna Izbornog zakona BiH, primarno u vezi s rješavanjem problema konstituisanja Doma naroda Parlamenta FBiH, ali nijedan od ovih prijedloga nije usvojen.¹⁵⁷ Predstavnički dom Parlamenta FBiH je u junu 2018. godine usvojio Prijedlog zakona o izbornim jedinicama i broju mandata Parlamenta FBiH koji su u proceduru uputili poslanički klubovi SDA, SBB-a, DF-a, SDP-a i delegat u Domu naroda Predrag Kojović. Zakon je trebao biti razmatran u Domu naroda Parlamenta FBiH, na sjednici 19. jula 2018. godine, ali ga je zamjenik predsjedavajućeg Doma naroda Parlamenta FBiH Drago Puzigaća (SNSD), s predsjedavajućom Lidijom Bradarom, proglasio destruktivnim po vitalni nacionalni interes.

U ovom momentu svi navedeni problemi “gurnuti su pod tepih”. Nakon što su imenovani domovi naroda na federalnom i državnom nivou, djelovanje političkih stranaka i pažnja javnosti u Bosni i Hercegovini usmjerene su na pregovore u vezi s uspostavljanjem novih parlamentarnih većina; no, odluke nadležnih sudskih instanci će u svakom slučaju morati biti donesene. Do tog trenutka, pravna upitnost uspostave dijela zakonodavne, a posljedično i izvršne vlasti, nastavit će da postoji bez obzira na to što je trenutno ignorišu političke stranke fokusirane na pregovore o uspostavljanju vlasti.¹⁵⁸

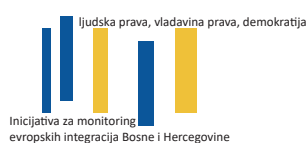
8.2. Uklanjanje etničke diskriminacije

Kada su u pitanju izmjene i dopune Izbornog zakona BiH koje bi se ticale ukidanja etničke diskriminacije ili uvođenje afirmativnih mjera za učešće pripadnika i pripadnica nacionalnih manjina u političkom životu, u parlamentu FBiH, Oslobođenje, 14. 1. 2019, <http://bit.ly/2Te81VL>

156 Kakva je sudbina tužbi Željka Komšića, Kantona Sarajevo i Bh. Bloka zbog uputstva CIK-a, Klix, 4. 2. 2019, <http://bit.ly/2T8hz4L>

157 Nisu usvojeni prijedlozi izmjena Izbornog zakona, N1, 31. 1. 2018, <https://bit.ly/2XjRXBb>

158 Za detaljnu anлізу procesa vezanih za implementaciju odluke Ustavnog suda i usvajanje odluke CIK-a, vidjeti: Denis Čarkadžić, Osvrt na Uputstvo CIK-a o postupku provedbe posrednih izbora za tijela vlasti u BiH, Inicijativa za monitoring evropskih integracija BiH, 22. 2. 2019, <http://bit.ly/2T3gI5V>

teklom periodu nije bilo ozbiljnih pokušaja političkih partija za zakonske izmjene koje bi tekle u tom pravcu.

Početak 2018. godine Vijeće nacionalnih manjina Kantona Sarajevo uputilo je Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice BiH Prijedlog za izmjene i dopune Izbornog zakona u svrhu osiguranja garantovane zastupljenosti nacionalnih manjina u Skupštini Kantona Sarajevo shodno Ustavu kantona.¹⁵⁹

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH je ovaj akt prosljedilo Zajedničkoj komisiji za ljudska prava Parlamentarne skupštine BiH na dalje postupanje u martu 2018. godine.¹⁶⁰ Iako je Zajednička komisija ovaj Prijedlog stavila na dnevni red 51. sjednice, koja je održana u aprilu 2018. godine,¹⁶¹ ova tačka dnevnog reda tada nije razmatrana jer je sjednica prekinuta. Nastavak sjednice zakazan je za septembar 2018. godine,¹⁶² ali ona do danas nije održana.

8.3. Unapređenje izbornog procesa

Tokom 2018. u proceduri su se našli i prijedlozi koji su za cilj imali tehničko unapređenje izbornog procesa, ali su odbijeni u državnom Parlamentu.¹⁶³ Početkom marta 2018. godine Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH usvojio je Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Izbornog zakona BiH, kojim je predloženo uvođenje skeniranja glasačkih listića s ciljem otklanjanja mogućih nepravilnosti, zatim uvođenje videonadzora u prostorijama gdje se glasa na izborima u BiH, te uvođenje biometrijskih čitača otisaka prsta. Prijedlog je u parlamentarnu proceduru uputila grupa poslanika SBB-a, SDP-a i DF-a, a u Dom naroda upućen je prijedlog da se razmatra po hitnoj proceduri.¹⁶⁴ Ovakav prijedlog naišao je na odobravanje i u civilnom sektoru, prvenstveno koalicije *Pod lupom*, koja je također izašla sa svojim prijedlozima izmjena i dopuna Izbornog zakona BiH.¹⁶⁵

159 Skupština Kantona Sarajevo je još u januaru 2013. godine usvojila amandman XLIV kojim se pripadnicima nacionalnih manjina garantuje jedno poslaničko mjesto u Skupštini. (Vidi: Amandmani XLIII-XLIX na Ustavu Kantona Sarajevo, 30. 1. 2013, <https://bit.ly/2GKY78q>)

160 Prosljeđivanje akta Vijeća nacionalnih manjina Skupštine Kantona Sarajevo broj 01-05.34932-2/18 od 10. 1. 2018. godine na nadležno postupanje, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, 6. 3. 2018, <https://bit.ly/2GYLuWi>

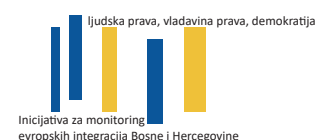
161 Dnevni red 51. sjednice Zajedničke komisije za ljudska prava Parlamentarne skupštine BiH, 16. 4. 2018, <https://bit.ly/2TdLpom>

162 Dnevni red nastavka 51. sjednice Zajedničke komisije za ljudska prava Parlamentarne skupštine BiH, 3. 9. 2018, <https://bit.ly/2EuXQUq>

163 Odbijen zakon koji predviđa uvođenje savremenih tehnologija u izborni proces u BiH, Klix, 5. 6. 2018, <https://bit.ly/2NpAoen>

164 Predstavnički dom usvojio zakon: Uvodi se skeniranje listića i videonadzor na izborima, Radiosarajevo, 7. 3. 2018, <https://bit.ly/2Sr6bwe>; Predstavnički dom usvojio zakon: Na izborima u BiH bit će uveden videonadzor i skeniranje listića, Klix, 7. 3. 2018, <https://bit.ly/2tCAO8b>

165 Koalicija „Pod lupom“ pozvala političare na unapređenje Izbornog zakona BiH, Oslobođenje, 4. 4. 2018, <https://bit.ly/2TlzFjw>

Dom naroda Parlamentarne skupštine BiH odbio je ovaj prijedlog, tj. prihvatio je negativno mišljenje Ustavnopravne komisije tog doma. Iako nije bilo negativnih mišljenja institucija po pitanju elektronskog glasanja i skeniranja glasačkih listića, nije bilo dovoljno volje da se barem ovaj dio unapređenja izbornog procesa prihvati.¹⁶⁶

Jedini noviteti koji su uvedeni u ovom izbornom ciklusu od CIK-a su korištenje providnih glasačkih kutija, te pravila da se prilikom procesa glasanja i brojanja glasova koriste olovke različite boje.¹⁶⁷ Generalno, Bosna i Hercegovina ne bilježi dobre rezultate u provođenju preporuka međunarodnih organizacija za poboljšanje izbornog procesa i njihovog inkorporiranja u izbornu zakonodavstvo.¹⁶⁸

8.4. Mediji i izbori

Rad medija u vrijeme izborne kampanje regulisan je Izbornim zakonom BiH i Pravilnikom o medijskom predstavljanju političkih subjekata.¹⁶⁹ Regulatorna agencija za komunikacije je u augustu 2018. godine upozorila na obavezu praćenja Opštih izbora u BiH, te na obavezu poštivanja Poglavlja 16. Izbornog zakona BiH i Pravilnika o medijskom predstavljanju političkih subjekata.¹⁷⁰ Prema navodima iz RAK-a, u 2018. godini 234 medija bila su obavezna da prate predizbornu kampanju. RAK je vršio monitoring nad 7 elektronskih medija i donio nekoliko odluka o sankcioniranju RTV stanica tokom izborne kampanje, za kršenje odredbi o plaćenom političkom oglašavanju, nepoštivanje principa uravnoteženosti, pravičnosti i nepristrasnosti, izvještavanje o funkcionerima koji su kandidati na izborima, način objavljivanja rezultata istraživanja javnog mnijenja, te emitiranje lažnog i zavaravajućeg materijala.¹⁷¹

Izrazita pristrasnost u medijskom izvještavanju o izborima i kandidatima_kinjama zabilježena je u najmanje regulisanom medijskom prostoru, to jest na online portalima, što je, opet, bilo posebno izraženo na lokalnim portalima koji su se otvoreno stavljali u službu promocije određenih političkih subjekata tokom kampanje.¹⁷² Zabilježeni su i slučajevi kreiranja anonimnih portala u predizbornom periodu, koji su zatim služili kao

166 Odbijen zakon o skeniranju glasačkih listića, N1, 5. 6. 2018, <https://bit.ly/2GG2ykA>

167 Nove tehnologije na bh. način: Plastične kutije i crvene hemijske olovke garant poštenih izbora, Klix, 31. 8. 2018, <https://bit.ly/2GY0bZU>

168 Procjena napretka Bosne i Hercegovine u ispunjavanju političkih kriterijuma u pregovorima sa EU: Legitimitet i integritet izbora – neophodan korak ka evropskim vrijednostima, UG Zašto ne, oktobar 2018.

169 Službeni glasnik BiH, broj 29/18

170 Agencija podsjeća na obavezu praćenja Opštih izbora u BiH, Regulatorna agencija za komunikacije, 28. 8. 2018, <https://bit.ly/2EuZDJ8>

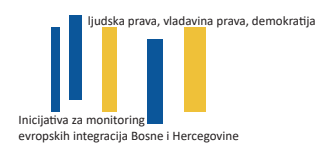
171 Mediji i izbori: Neregulirani online prostor, Media centar, 18. 12. 2018, <https://bit.ly/2NtqpV8>

172 Analize izvještavanja više lokalnih online portala dostupne su na <https://bit.ly/2Ev0Xf4>.

stranačka glasila u kampanji.¹⁷³ Monitoring koji je vršilo udruženje *BH Novinari* pokazao je da su mediji u kampanji favorizovali nosioce javnih funkcija, što se naročito često dešavalo na javnim servisima, s naglaskom na RTRS.¹⁷⁴

173 Primjer koji je izazvao najviše pažnje javnosti je anonimni portal “Infosrpska”, pokrenut sredinom 2018. godine, koji je služio kao izvor čitavog niza neprovjerenih ili netačnih vijesti koje su potom prenosili javni servis RTRS, javna novinska agencija SRNA, banjalučka Alternativna televizija i brojni drugi mediji. Sve ovakve vijesti bile su usmjerene na diskreditaciju političkih protivnika Milorada Dodika, nerijetko se koristeći otvorenim govorom mržnje na nacionalnoj osnovi.

174 U prve dvije sedmice kampanje najviše medijskog prostora dobili aktualni nosioci javnih funkcija, BH novinari, 26. 9. 2018, <https://bit.ly/2U8oyaO>

9. SPECIJALNI IZVJEŠTAJ: SLOBODA OKUPLJANJA I PROTESTI „PRAVDA ZA DAVIDA“

U martu 2018. godine u Banjaluci su započeli najmasovniji i najduži protesti zabilježeni u ovom gradu, koji su uslijedili kao reakcija na postupanje organa vlasti u slučaju smrti Davida Dragičevića (21). Protesti su se održavali gotovo svakodnevno sve do kraja 2018. godine, kada je reakcija vlasti na proteste poprimila razmjere otvorene represije bez presedana u postratnoj istoriji BiH, uz zabranu okupljanja, policijsko nasilje i hapšenje demonstranata, uključujući i roditelje Davida Dragičevića.

9.1. Hronologija slučaja

Nestanak Davida Dragičevića prijavljen je policiji 18. 3. 2018. godine. Potraga je trajala šest dana i intenzivno je praćena u medijima. Dana 24. 3. 2018. njegovo tijelo je pronađeno kraj rječice Crkvene u Banjaluci. Uslijedila je konferencija za štampu Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske, na kojoj su se javnosti obratili Darko Ilić, načelnik Uprave za organizovani i teški kriminalitet MUP-a RS-a i Željko Karan, patolog. Na konferenciji je rečeno da je smrt Davida Dragičevića bila “zadesna smrt”, to jest nesretni slučaj; da je nastupila u noći kada je nestao, da je bio pod dejstvom narkotika, te da se udavio u koritu rijeke Crkvene nakon što je izvršio pljačku i učestvovao u tuči.

Objašnjenja koja su pružili predstavnici MUP-a RS-a nisu djelovala ubjedljivo porodici i prijateljima nastradalog mladića, niti široj javnosti.¹⁷⁵ Uskoro je na banjalučkom Trgu Krajine došlo do prvog okupljanja Davidovih prijatelja i porodice, pod parolom “STOP nekažnjenim ubistvima u Banjaluci – Pravda za Davida“. Protesti neformalne grupe “Pravda za Davida” nastavili su se do danas.

Na zahtjev Suzane Radanović i Davora Dragičevića, Davidovih roditelja, nezavisni tim je uradio drugi obdukcijski nalaz i ustanovio da Davidova smrt nije bila *zadesna* i da se nije desila u noći kada je nestao, već nekoliko dana kasnije.¹⁷⁶ U aprilu 2018. predmet je izuzet iz nadležnosti Uprave za organizovani i teški kriminalitet MUP-a RS-a i predat Upravi Kriminalističke policije, što je bio jedan od zahtjeva Davidovog oca. Prema javno dostupnim informacijama, u izmještanju slučaja i formiranju novog istražnog tima posredovao je tadašnji predsjednik RS-a Milorad Dodik.¹⁷⁷

175 Vanja Stokić, Građani ne vjeruju navedenom vremenu smrti Davida Dragičevića, Etrafika, 10. 4. 2018, <https://bit.ly/2KKrYg0>

176 Nalaz druge obdukcije: David Dragičević je bio živ dok su drugi građani tragali za njim, Klix, 12. 4. 2018, <https://bit.ly/2TZq27B>

177 Dodik razgovarao sa Dragičevićem, Davidov slučaj preuzima Kostrešević, Nezavisne, 19. 4. 2018, <https://bit.ly/2EtL88s>

Usljed pritiska javnosti, kao i opozicionih političkih partija, koje su bile posebno nezadovoljne radom policijskih organa, u maju 2018. održana je posebna sjednica Narodne skupštine RS-a o slučaju Davida Dragičevića. NSRS je formirao Anketni odbor (AO) s ciljem sagledavanja svih relevantnih činjenica vezanih za stradanje Davida Dragičevića.¹⁷⁸ Anketni odbor predstavlja parlamentarni institut koji se osniva s ciljem sagledavanja i utvrđivanja činjenica o pojavama ili događajima koji se odnose na vršenje kontrole rada republičkih organa uprave ili organizacija, ili nosilaca javnih funkcija. U konkretnom slučaju, odbor je bio sastavljen od predstavnika vladajućih i opozicionih političkih partija, ali i od predstavnika grupe „Pravda za Davida“, neformalne inicijative građana_ki koja zahtijeva rasvjetljavanje svih okolnosti spornog slučaja. Anketni odbor je u junu usvojio Izvještaj i zaključke¹⁷⁹ u kojima je, između ostalog, utvrdio kako postoje osnove sumnje da je David Dragičević ubijen i da se po ovom pitanju što hitnije mora odrediti Tužilaštvo.

U zaključcima se zahtijevalo da se utvrdi odgovornost ministra unutrašnjih poslova, direktora policije, direktora Zavoda za sudsku medicinu, te da Narodna skupština RS-a uputi inicijativu prema Visokom sudskom i tužilačkom savjetu s ciljem pokretanja disciplinskih postupaka radi utvrđivanja odgovornosti postupajućih tužilaca. Jedan od zaključaka odnosio se i na potrebu da se po hitnoj proceduri donesu izmjene Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske i Zakona o javnim tužilaštvima Republike Srpske, kojima bi se omogućilo da oštećena strana nastavi krivično gonjenje u sudskom postupku. Izvještaj AO nije dobio podršku poslanika vladajuće koalicije, te na kraju nije usvojen na sjednici Skupštine.¹⁸⁰ Tadašnji šef poslaničkog kluba SNSD-a i aktuelni premijer Republike Srpske Radovan Višković, posebno je kritikovao anketni odbor jer se, prema njegovoj izjavi, „upustio u kvalifikovanje djela” i time izašao iz svojih nadležnosti.¹⁸¹

U julu 2018. godine Okružno javno tužilaštvo Banjaluka izdalo je Naredbu o provođenju istrage o smrti Davida Dragičevića, pod sumnjom da je 18. 3. bio napadnut od grupe nepoznatih lica, te da se utopio bježeći od njih, ili tako što su ga gurnuli u vodu.¹⁸² U naredbi je citirana i izjava svjedokinje koja je rekla da je u noći 18. 3. čula zvukove koji bi mogli potvrditi događaj opisan u dokumentu. Ministar unutrašnjih poslova RS-a

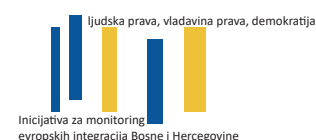
178 Konstituisan Anketni odbor, formiran s ciljem sagledavanja činjenica vezanih za stradanje Davida Dragičevića, Narodna skupština Republike Srpske, 15. 5. 2018, <https://bit.ly/2Ex3ohw>

179 Usvojeni Izvještaj i Zaključci Anketnog odbora, Narodna skupština Republike Srpske, 5. 6. 2018, <https://bit.ly/2H1Yr1z>

180 Skupština RS odbacila izvještaj odbora o smrti Dragičevića, N1, 4. 7. 2018, <https://bit.ly/2tzM9Wv>

181 NS RS: Vladajuća koalicija protiv izvještaja Anketnog odbora, N1, 2. 7. 2018, <https://bit.ly/2SZMGjp>

182 Pročitajte naredbu Tužilaštva o sprovođenju istrage o smrti Davida Dragičevića, Nezavisne, 4. 7. 2018, <https://bit.ly/2IBqjw6>

Dragan Lukač saopštenje Tužilaštva prokomentirao je riječima da ono “ruši sve konstrukcije” o prikrivanju činjenica u ovom slučaju.¹⁸³ Tužilaštvo je također saopštilo kako dodatne istražne radnje potvrđuju nalaze da se David Dragičević utopio u Crkvenci 18. 3. 2018, ali da je tvrdnja o prisustvu narkotika u njegovom tijelu bila netačna. Tužilaštvo je tek u julu ovaj slučaj okarakterisalo kao ubistvo, što se ne bi dogodilo bez konstantnog javnog pritiska i iznošenja informacija Davidovih roditelja i prijatelja_ica, koje su bile suprotne od prvobitnog nalaza i informacija objavljenih na pres-konferenciji.

Ovaj i drugi kontradiktorni nalazi, kao i javni istupi predstavnika MUP-a RS-a, pojačali su sumnje u skrivene motive postupanja policije u ovom slučaju, to jest u pokušaje da se zataškaju činjenice o ubistvu Davida Dragičevića. Protiv patologa Željka Karana bila je pokrenuta istraga koja je proslijeđena Republičkom tužilaštvu – Posebnom odjeljenju za suzbijanje korupcije, organizovanog i najtežih oblika organizovanog privrednog kriminala.¹⁸⁴ Istraga je obustavljena u oktobru 2018. godine.

U septembru 2018. godine podignute su optužnice protiv dva policijska službenika, kriminalistička tehničara PU Banja Luka, zbog uništavanja dokaza u ovom slučaju.¹⁸⁵ Prva i jedina osoba uhapšena u slučaju Dragičević bio je Alen Kukić, koji je uklonio dijelove snimka nadzornih kamera iz 18. 3. 2018. što je, prema vlastitom svjedočenju, učinio po zahtjevu Đorđa Rađena (osobe koja je tvrdila da mu je David opljačkao kuću), a koji je to tražio po zahtjevu policije.¹⁸⁶

Osim ovih osoba, koje se ne terete za samo ubistvo, do sada niko nije okrivljen niti procesuiran za ubistvo Davida Dragičevića. Slučaj i dalje nije dobio sudski epilog i pored protesta, te ogromnog interesa domaće i svjetske javnosti. Davidov otac je podnio krivične prijave protiv Dragana Lukača, Darka Čuluma, Darka Ilića, Nedeljka Lubure, Đorđa Rađena i drugih policijskih i državnih funkcionera, zbog udruživanja radi prikrivanja dokaza u slučaju ubistva Davida Dragičevića.

S druge strane, više demonstranata je privedeno na protestima održanim na pred kraj 2018. godine, neki od njih više puta, uključujući i Suzanu Radanović i Davora Dragičevića. Pored toga, Davor Dragičević je op-

183 Lukač: MUP dobio naredbu od Tužilaštva – Ona ruši sve konstrukcije koje su napravljene u vezi sa smrću Davida Dragičevića, RTRS, 4. 7. 2018, <https://bit.ly/2Eax1Ud>

184 Patolog koji je radio obdukciju Davida Dragičevića: Željko Karan iznuđivao novac za izvještaje, osuđen i pomilovan, Index, 29. 3. 2018, <https://bit.ly/2rIUMD3>

185 Bacili bokserice ubijenog Davida da PRIKRIJU DOKAZE: Srpskainfo otkriva DETALJE OPTUŽNICE protiv policajaca, Srpska info, 8. 9. 2018, <https://bit.ly/2H0DRim>

186 Zapisnik o saslušanju Kukića: Ilićevi inspektori tjerali Rađena da izuzima snimke videonadzora sa objekata “MK” i apartmana “Vesto” i vodi “istragu” ko mu je navodno opljačkao kuću (dokumenti), Slobodan Vasković blog, 21. 9. 2018, <https://bit.ly/2GKDHfp>

tužen za “ugrožavanje bezbjednosti” ministra unutrašnjih poslova Dragana Lukača i Darka Ilića zbog izjava koje je davao tokom protesta.¹⁸⁷ Dragičević je napustio Banjaluku nakon decembarskih protesta i u trenutku završavanja ovog izvještaja nije poznato gdje se nalazi. I druge osobe koje su učestvovala u protestima optužene su za različite prekršaje, te se može reći da je rad policije i tužilaštva fokusiran na neosnovani progon osoba iz pokreta „Pravda za Davida“, umjesto na samo ubistvo koje ga je pokrenulo.

9.2. Protesti “Pravda za Davida”

Grupa „Pravda za Davida“ nastala je s ciljem rasvjetljavanja nestanka i ubistva Davida Dragičevića. Inicijativu za okupljanje grupe na Trgu Krajine prvobitno je pokrenulo nekoliko Davidovih prijatelja, a podržali su je i pridružili joj se i Davidovi roditelji. Od 26. marta traju okupljanja grupe, koja su prerasla u najduže i najmasovnije proteste u Banjaluci, a koji su uspjeli da mobilišu i cijelu Bosnu i Hercegovinu, za šta su presudni bili javni istupi Davidovog oca Davora Dragičevića. Treba napomenuti i to da je Davidov otac skoro mjesec dana bez prestanka proveo na Trgu Krajine. Odluku o danonoćnom protestu donio je nakon prijetnji i verbalnog napada bivšeg policajca Đorđa Marinkovića, poslije čega je Davor Dragičević proveo noć ispred Uprave policije Banjaluka 19. 9. 2018, da bi se zatim na Trgu Krajine zadržao neprekidno sve do 15. 10. 2018. godine.

Veliku ulogu u mobilizaciji javnosti u ovom slučaju imale su i društvene mreže, preko kojih se vijest o smrti Davida Dragičevića proširila u cijeloj Bosni i Hercegovini, regionu i u čitavom svijetu. Facebook grupa “Pravda za Davida” trenutno broji skoro 300 hiljada ljudi¹⁸⁸ i predstavlja mjesto na kom su Davidovi roditelji objavljivali sve informacije do kojih su došli tokom potrage, ali i kritike policijske istrage.

Materijali koje su roditelji dijelili na društvenim mrežama bili su presudni za neke od koraka u dodatnoj istrazi, nakon što su ukazali da je tokom istrage došlo do gubitka dokaza, brisanja snimaka policijskih službenika s nadzornih kamera i iznošenja lažnih toksikoloških nalaza.¹⁸⁹ Svi su ovi navodi potvrđeni dodatnim istražnim radnjama.

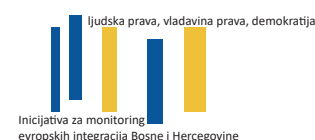
Pored svakodnevnih okupljanja, grupa „Pravda za Davida“ održala je nekoliko masovnih protesta u Banjaluci, na kojima je učestvovalo više desetina hiljada ljudi, bez incidenata. Jedno od takvih okupljanja dogodilo se uoči izbora, 5. oktobra,¹⁹⁰ kada se održavao i glavni predizborni skup

187 Vanja Stokić, 250 dana borbe za istinu o Davidu: Kada će sistem proraditi u oba smjera?, Analiziraj.ba, 30. 11. 2018, <https://bit.ly/2Q4spaV>

188 Grupa „Pravda za Davida“, Facebook, <https://bit.ly/2AxBnTx>

189 Smijenjeni policajci, izgubljene gaće, manipulacija videosnimcima, lažni nalaz: Evo ko je sve do sada „pao“ u slučaju Dragičević, Buka, 29. 9. 2018., <https://bit.ly/2E4qltf>

190 Pravda za Davida: 40.000 ljudi se okupilo na Trgu, Etrafika, 5. 10. 2018, <https://bit.ly/2E4qltf>

SNSD-a. Značajno veći broj ljudi na protestnom okupljanju ukazuje na to da su protesti u međuvremenu postali i način izražavanja generalnog nezadovoljstva i nepovjerenja građana_ki u institucije vlasti u ovom entitetu. Iako su gotovo od samog početka protestnih okupljanja postojali pritisci na članove grupe „Pravda za Davida“, oni su se značajno pojačali upravo prije ovog skupa; vlast je nastojala da spriječi okupljanje. Policija je direktno sprečavala građane i građanke da stignu u Banjaluku 5. oktobra, zaustavljajući automobile i autobuse na ulazu u grad, zbog čega su neki_e pojedinci_ke nastavili kretanje ka gradu pješke. Proteste su obezbjeđivale policijske snage raspoređene po čitavom gradu, iako ni na jednom prethodnom skupu nije bilo incidenata. Kordon policije je istovremeno bio postavljen ispred RTRS-a, gdje se održavao završni izborni skup SNSD-a.

Članovi_ce grupe i oni_e koji_e su podržavali_e proteste svjedočili su o pritiscima poput praćenja, prisluškivanja, legitimisanja zbog nošenja odjeće s protestnim sloganima u različitim gradovima u RS-a, i sl.¹⁹¹ U julu, na dan uoči drugog velikog skupa, na Trgu Krajine su postavljene kamere koje su od tog dana snimale sva dešavanja na tom mjestu, te postoje osnovane sumnje da su snimci korišteni za prepoznavanje učesnika_ca protesta i vršenje pritiska na njih. Tako je, recimo, RTRS objavio listu s imenima, prezimenima, ličnim brojevima i adresama stanovanja tridesetak osoba koje su učestvovala na protestima. Lista je bez svake sumnje došla iz policijskih izvora, tim prije što su neke od osoba čiji su podaci objavljeni imale krivične ili prekršajne policijske “dosjee”, što je iskorišteno da se protesti predstave kao “kriminalni”. Nakon javne osude ovakvog poziva na linč, RTRS je uklonio članak sa svoje stranice, ali je on, s nezakonito objavljenim ličnim podacima, ostao dostupan na portalu novinske agencije “Srna” i ostalih medija koji su ga prenijeli.¹⁹²

Brojni zvaničnici izvršne vlasti u RS-a su tokom mjeseci trajanja protesta javno iznosili optužbe na račun demonstiranata, etiketirajući ih kao “strane plaćenike”, “soroševce“, “agente tajnih službi” koji imaju za cilj izazivanje nereda, nedemokratsko rušenje vlasti, ili destabilizaciju Republike Srpske. Ovakav rječnik pratile su i prijetnje najviših nosilaca vlasti, koje su eskalirale u predizbornoj kampanji.¹⁹³ U tom pogledu ostala je zapamćena izjava predsjednika RS-a Milorada Dodika, koji je Dragičeviću poručio da “osmog (oktobra) više neće biti ondje (na trgu)”. Zbog javno izgovorenih prijetnji Davoru Dragičeviću, Centralna izborna komisija kaznila je Milorada Dodika sa pet hiljada KM, a SNSD sa sedam hiljada KM.¹⁹⁴

ly/2Q4Es8b

191 Trebinjku Vanju Slijepčević policija legitimisala zbog nošenja majice Pravda za Davida, Moja Hercegovina, 29. 11. 2018, <https://bit.ly/2FZhuuS>

192 RTRS, dokle?, Raskrinkavanje, 10. 7. 2018, <https://bit.ly/2UeQidS>

193 Izjava u cijelosti glasi: “...Kaže jedini način da se zaustavi Milorad Dodik i da ne pobijedi je da onaj u Banjaluci kao nešto uradi. Šta će on uradit. Iznio krevet na trg i misli da je frajer. Osmoga više neće biti ondje.”

194 CIK kaznio Dodika zbog prijetnji Dragičeviću, Radio Slobodna Evropa, 4. 10. 2018, <https://bit.ly/2U0IYUX>

Pored javnog zastrašivanja, pritisak je vršen i na osobe zaposlene u javnim entitetskim institucijama koje su prisustvovala protestima. Petnaestak osoba, među kojima je nekoliko samohranih majki, dobilo je iznenadna i neutemeljena rješenja o premještanju u institucije izvan Banjaluke zbog svog učešća u protestima.¹⁹⁵ Daniela Ratešić, jedna od aktivnih i javno eksponiranih učesnica protesta, dala je otkaz zbog pritisa koje je doživljavala jer je učestvovala protestima.¹⁹⁶

U decembru 2018, nakon provedenih izbora i formiranja vlasti u novom mandatu i u istom sastavu, komunalna policija je dobila nalog da sa Trga ukloni improvizovani spomenik Davidu oko kog su se okupljali demonstranti. U tu svrhu je na Trg Krajine 25. 12. 2018. poslat kordon policije koji je spriječio okupljene građane_ke da “zaštite” spomenik. Vrlo brzo je postalo jasno da je namjera entitetske vlasti bila da u potpunosti onemoguću dalja okupljanja – istog dana su uslijedila brojna hapšenja okupljenih građana_ki, uključujući i neke predstavnike opozicionih stranaka, te Davidove roditelje. Zabilježeni su i slučajevi policijske brutalnosti, koji su izazvali reakciju različitih međunarodnih aktera, uključujući i delegaciju EU u BiH. Atak policije na proteste nakon formiranja vlasti uključuje i prethodno hapšenje osoba koje su protestovale tokom inauguracije bivše premijerke i sadašnje predsjednice RS-a Željke Cvijanović.¹⁹⁷

9.3. Izvještavanje medija o protestima

Uloga medija u satanizaciji učesnika_ca protesta, a naročito javnog RTV servisa i entitetske novinske agencije, bila je posebno zabrinjavajuća. RTRS, Srna, Alternativna televizija, kao i niz online medija, kako u Republici Srpskoj tako i onih u Srbiji,¹⁹⁸ otvoreno su se stavile na stranu funkcionera SNSD-a i svoje izvještavanje o protestima u potpunosti oblikovale prema narativu o “neprijateljima Republike Srpske” koji su gradili predstavnici vlasti u RS-u. Od objavljivanja ličnih podataka, preko direktnog targetiranja osoba koje su podržavale proteste, do objavljivanja potpuno izmišljenih priča o “demonstrantima iz Federacije koje regrutuju borci Armije BiH”, “autobusima punim navijača koji iz Sarajeva dolaze u Banjaluku”¹⁹⁹ i navodnim “dokumentima obavještajnih službi koji otkrivaju ko rukovodi protestima”, može se reći da ne postoji profesionalni standard koji ovi mediji nisu pogazili u svom tretiranju banjalučkih protesta.

195 Vlast RS nastavlja osvetu: Samohrane majke prve žrtve podrške grupe „Pravda za Davida“, Žurnal, 19. 11. 2018, <https://bit.ly/2reJFLR>

196 Kako je Dodik i najavio: Vlast u RS se obračunava sa aktivistima pokreta „Pravda za Davida“, Žurnal, 22. 10. 2018, <https://bit.ly/2P8ljgx>

197 RTRS o hapšenju Davida Krnete – ni slike, ni riječi, Raskrinkavanje, 23. 11. 2018, <https://bit.ly/2Eu8PNV>

198 Tabloid „Alo!“, Kad ni ljudska smrt nije sveta, Raskrinkavanje, 5. 5. 2018, <https://bit.ly/2SpGQ5J>

199 Alo: “U Sarajevu 50-60 autobusa za plaćene demonstrante”, Raskrinkavanje, 04.10.2018., <https://bit.ly/2GYM8TI>; Fabrike laži u punom pogonu, Raskrinkavanje, 5. 10. 2018, <https://bit.ly/2VjPcxA>

Nasuprot tome, slučajevi stvarnog nasilja koje su doživljavali demonstranti ce cenzurisani su, a zabilježen je čak i slučaj da je zalijetanje automobila u Davora Dragičevića tokom velikog protestnog okupljanja u ovim medijima opisano riječima: “Davor Dragičević i pristalice grupe *Pravda za Davida* zaustavljali učesnike u saobraćaju i udarali u automobile u centru Banjaluke” (RTRS).²⁰⁰ Većina ovakvih “izvještaja” prvobitno je plasirana na anonimnom portalu “Infosrpska”,²⁰¹ odakle su, ponekad u roku od samo nekoliko minuta, prenošeni na Srni, RTRS-u, ATV-u i tabloidima iz Srbije.²⁰²

Na meti ove agresivne propagande, osim članova grupe “Pravda za Davida”, opozicionih stranaka i nekoliko organizacija civilnog društva, posebno su se našle osobe čiji je nacionalni ili etnički identitet bio “pogodan” za kreiranje priča o inostranim zavjerama²⁰³ ili napadima na Republiku Srpsku iz Federacije.²⁰⁴ Tome je posebno doprinijela činjenica da je porodica Dženana Memića iz Sarajeva od početka bila solidarna s protestima “Pravda za Davida” i obrnuto.²⁰⁵ Okupljanja u znak solidarnosti pod sloganom “Pravda za Davida i Dženana” dešavala su se kako u Banjaluci, tako i u Sarajevu, ali su mediji pod kontrolom SNSD-a to i dalje koristili za prikazivanje Dragičevića i “Pravde za Davida” kao “neprijatelja Republike Srpske”.

Reakcija vlasti na ubistvo Davida Dragičevića, a posebno na proteste “Pravda za Davida”, pokazuje da su mediji, sigurnosne strukture i pravosuđe u Republici Srpskoj u potpunosti stavljeni pod političku kontrolu jedne stranke, te da je u ovom entitetu *de facto* uspostavljen autoritarni režim koji otvoreno pribjegava antidemokratskim mehanizmima obračunavanja s kritičarima kama ili političkim protivnicima. Od neadekvatnog procesuiranja samog ubistva, koje je dovelo do opravdanih sumnji u motive postupanja istražnih organa, preko hajke na porodicu i prijatelje_ice ubijenog mladića u kojoj su učestvovali predstavnici vlasti, medija, “intelektualci” bliskog režimu i različite javne institucije, pa do zloupotrebe istražnih i pravosudnih organa i otvorene policijske represije, sva dešavanja oko protesta “Pravda za Davida” ukazuju na klimu opšte pravne nesigurnosti i duboke probleme u funkcionisanju demokratskih institucija i mehanizama u ovom entitetu.

200 RTRS i “napad na automobil”, Raskrinkavanje, 5. 10. 2018, <https://bit.ly/2TgsOrN>

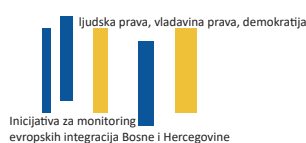
201 Portal Infosrpska je pažnju javnosti privukao upravo plasiranjem huškačkih i činjenicama nepotkrijepljenih tekstova o ocu ubijenog mladića Davoru Dragičeviću, koje su redovno prenosili javni RTV servis Republike Srpske i novinska agencija Srna (vidi: INFOSRPSKA.BA: HEROJ NA SMRTI SVOGA SINA – Ko je Davor Dragičević, RTRS, 16. 9. 2018, <https://bit.ly/2U75J87>)

202 “Krizni PR” Dodika i Lukača: Ista meta, isto odstojanje, Raskrinkavanje, 27. 12. 2018, <https://bit.ly/2EvtEsw>

203 Nakon “krvnika” imamo i “agenta”: Kako je dugogodišnji “banjalučki zet” postao strašni britanski operativac, Raskrinkavanje, 27. 12. 2018, <https://bit.ly/2XkSiDu>

204 Medijski linč u dvije slike, Raskrinkavanje, 22. 9. 2018, <http://bit.ly/2NsARMN>

205 Dženana Memić je mladić koji je ubijen 2016. godine i čije je ubistvo ostalo nerazriješeno, pod sličnim sumnjama za namjerno prikriivanje dokaza i sabotiranje istrage od samih policijskih i pravosudnih organa, te je također bilo povod za niz protesta koji su od tada održani u Sarajevu, sa zahtjevom da se pronađu i kazne počinio.

10. SPECIJALNI IZVJEŠTAJ: MIGRANTI I IZBJEGLICE U BIH

Tokom 2018. godine značajno je porastao broj izbjeglica i migranata koji su se, u pokušaju da stignu do zemalja EU, našli u Bosni i Hercegovini. Prema zvaničnim podacima, u 2018. je registrovano više od 23.000 ulazaka putem neregularnih graničnih prelaza. Državne institucije su u početku mahom ignorisale novonastalu situaciju, zatim su se uglavnom bavile prebacivanjem odgovornosti s jednog na drugi nivo vlasti, a ni do danas nije uspostavljena adekvatna struktura za administrativnu i humanitarnu pomoć izbjeglicama i migrantima.

Gotovo svi migranti (preko 95%) koji su registrovani izrazili su namjeru da traže azil u BiH, no tek 1.567 osoba je uspjelo podnijeti taj zahtjev, a samo za njih dvoje je odobrena supsidijarna zaštita.²⁰⁶ Pristup sistemu azila, medicinskoj zaštiti i sistemu obrazovanja, te nedostatak informacija samo su neki od problema koji ukazuju na zanemarivanja osnovnih ljudskih prava ove kategorije, ali i na nepoštivanje postojećih zakona i obaveza države BiH, a na koje se obavezala potpisujući razne međunarodne dokumente.

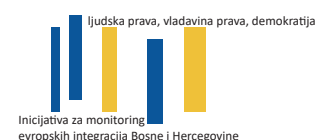
Drastični primjer kršenja ljudskih prava izbjeglica i migranata koji se trenutno nalaze u BiH je onemogućavanje pristupa azilantskom sistemu jer je tek njih 7% uspjelo proći kroz komplikovane i prilično nejasne procedure i tražiti zaštitu. Naime, većina onih koji su ušli u BiH namjeravala je tražiti azil. Ta namjera traje 14 dana, u toku kojih je osoba dužna naći adresu na koju će se prijaviti da bi potom mogla da se prijavi i za azil. No, veći dio godine u BiH su smještajni kapaciteti mogli prihvatiti tek oko 300 ljudi, što znači da su tek rijetki mogli ispuniti zahtjev o adresi i ostvariti prvi uslov za prijavu azila.

S onemogućavanjem pristupa azilu, praktično su svima oduzeta prava koja imaju po zakonu i koja nalažu međunarodne konvencije, uključujući i pravo na zdravstvenu zaštitu. Migranti koji su hronični bolesnici i bolesnici s teškim bolestima, kakav je rak ili HIV, najčešće nemaju adekvatnu zaštitu; zabilježeni su i slučajevi kada su ljekari, protiv zakona, tražili da naplate usluge pregleda, a nadležna ministarstva i ustanove odbile su vakcinisati djecu koja ne borave u državnim kampovima, iako su po Zakonu na to obavezni.²⁰⁷

EU je u drugoj polovini godine odobrila 7,2 miliona eura za pomoć BiH, ali je donesena odluka da sav novac bude upućen preko međunarodnih organizacija IOM, UNHCR i UNICEF, koje su preuzele obavezu obezbjeđivanja smještaja i zaštite za migrante. Donacije koje su došle do države

206 Nidžara Ahmetašević, Izbjeglice i migranti bez ljudskih prava u BiH, Helsinški parlament građana Banja Luka, 24. 1. 2019, <http://bit.ly/2GK03xW>

207 Ibid.

uglavnom su usmjeravane na jačanje sigurnosti granica, a ne na stvaranje boljih uslova života za migrante. Osim u državnim kampovima, uslovi u ostalim (polu)improvizovanim kampovima i šatorskim naseljima su nehumani (močvarno tlo, tehnički neispravna voda, tuševi bez tople vode, oduzimanje dokumenata, ograničen pristup korištenju mobilnih telefona) i jako problematični s aspekta poštivanja ljudskih prava.

Sigurnost žena u centrima koji su otvoreni u BiH je još jedno ozbiljno pitanje. U svim centrima žene se ne osjećaju sigurno, te su prinuđene da imaju pratnju dok se kreću, npr. u centru Miral krajem godine boravilo je preko 600 osoba, od čega samo 5 žena.

Migrantima je odredbom, koja se kosi sa zakonom, država ograničila slobodu kretanja, a djeca migranata kojima je omogućeno da krenu u školu ne učestvuju u nastavi s djecom iz BiH, nego su za njih kreirana posebna odjeljenja, što je protivno postojećim preporukama UN tijela.

10.1. Izvještavanje medija o izbjeglicama i migrantima

Određeni nivoi vlasti i nosioci javnih funkcija migrante i izbjeglice od samog početka tretirali su isključivo kao sigurnosnu prijetnju,²⁰⁸ a ne kao ugroženu kategoriju prema kojoj BiH ima obaveze u skladu s potpisanim međunarodnim konvencijama. Migranti i izbjeglice iz država Bliskog istoka su, tako, u javnosti predstavljeni kao prikriveni teroristi, nasilnici, kriminalci, te “nosioci zaraznih bolesti”. Ovakvi stavovi mogli su se čuti od brojnih javnih zvaničnika_ ca iz većine političkih stranaka iz oba entiteta.

Takvu retoriku ubrzo su preuzeli i mnogi domaći mediji,²⁰⁹ od kojih su neki kontinuirano i intenzivno objavljivali netačne, neproverene ili nepotpune informacije, pomoću kojih su migranti javnosti predstavljeni u veoma negativnom svjetlu, uz neprimjeren jezik, korištenje ksenofobnih i rasističkih termina i nerijetko s ciljanim širenjem straha i mržnje među lokalnim stanovništvom i dehumanizacije migranata.²¹⁰

Među prvim takvim primjerima su tekstovi Dnevnog Avaza („Dramatično u Centru Sarajeva: Migranti tuku i pljačkaju“²¹¹) i Al Jazeera Balkans („Migranti u Sarajevu sve više traže pomoć bh. institucija“²¹²), objavljeni početkom maja 2018. godine. U “Avazovom” tekstu, koji sadrži diskriminatorne stereotipe, podnaslovi „Mutni poslovi“ i „Ima i droge“ ukazuju

208 Zvizdić: Institucije BiH isključivo nadležne za pitanje migranata, Radio Slobodna Evropa, 22. 5. 2018, <http://bit.ly/2BRTfKq>; Imenovano Koordinaciono tijelo Vlade RS za praćenje kretanja ilegalnih migranata, Istinomjer, 5. 8. 2018, <http://bit.ly/2Ew5ttR>

209 Mediji pomažu institucijama širiti ksenofobiju prema izbjeglicama i migrantima, Mediacentar, 9. 5. 2018, <http://bit.ly/2Sq1O4q>

210 Ima li ljudi među izbjeglicama i migrantima?, Analiziraj, 8. 11. 2018, <http://bit.ly/2Thd6wt>

211 Dramatično u centru Sarajeva: Migranti tuku i pljačkaju, Dnevni avaz, 6. 5. 2018, <http://bit.ly/2BPYnyC>

212 Migranata sve više, traži se pomoć bh. institucija, Al Jazeera/Agencije, 14. 5. 2018, <http://bit.ly/2NqUiWc>

na to da izbjeglice stvaraju opasnost za bh. građane, a temelji se na pristranim izjavama građana_ki kojima se člankom daje veći značaj nego izjavi predstavnika Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo, koja potvrđuje da, iako patroliraju pored samog parka u kojem se nalaze migranti i izbjeglice, nisu zabilježena nikakva ozbiljna krivična djela niti kršenja javnog reda i mira.²¹³ Tekst Al Jazeera također navodi na zaključak da migranti i izbjeglice predstavljaju rizik za građanke i građane BiH, ali i da se radi o “lažnim” migrantima (“među migrantima je najmanje onih iz ratom zahvaćenih područja”), da su zaraženi “teškim bolestima” i da je među njima znatan broj uživalaca “opijata i narkotičnih sredstava”.

U trenutku kada su objavljeni ovi tekstovi, slični “izvještaji” o migrantima još nisu bili toliko učestali; ta će se situacija uskoro promijeniti, te će medijski prostor Bosne i Hercegovine postati doslovno preplavljen dezinformacijama i lažnim vijestima koje prikazuju migrante kao teroriste,²¹⁴ pljačkaše,²¹⁵ silovatelje, ovisnike i sl. U nekim slučajevima dešavalo se čak da nasilje koje je učinjeno prema migrantima u medijskim izvještajima biva prikazano kao nasilje koje su počinili migranti.²¹⁶ Slični su se sadržaji intenzivno dijelili i po društvenim mrežama, te je zabilježen i slučaj da je policija podnijela prekršajnu prijavu zbog lažnog uzbunjivanja javnosti u jednoj takvoj objavi.²¹⁷ Naglo je porastao i broj lažnih vijesti prenesenih iz inostranih medija, koji su na jednak način gradili sliku o migrantima i izbjeglicama kao “hordama” nasilnika što su izvršile “naježdu” na Evropu. Ovakvi su se sadržaji ranije uglavnom sretali u medijima iz Srbije i Hrvatske,²¹⁸ no u proteklim mjesecima počeli su se sve intenzivnije objavljivati i u bh. medijima, uključujući i jedan entitetski javni servis.²¹⁹

U maju 2018. godine Udruženje BH novinari, Vijeće za štampu i Koalicija za borbu protiv govora mržnje i zločina iz mržnje reagovali su na neetično i neprofesionalno izvještavanje medija o migrantima.²²⁰ Naglašeno je da senzacionalizam u medijskom izvještavanju, huškanje, ksenofobija,

213 “Avazove” lažne vijesti o migrantima u Sarajevu, Raskrinkavanje, <http://bit.ly/2H-2fqAU>

214 Hajka na izbjeglice ne prestaje, Raskrinkavanje, 23. 5. 2018, <http://bit.ly/2tGkCm1>; RTRS i “Defter hefte” u istoj misiji, Raskrinkavanje, 2. 8. 2018, <http://bit.ly/2T4F-C5q>

215 Kriminalizacija imigranata i izbjeglica, epizoda “Bihać”, Raskrinkavanje, 27. 5. 2018, <http://bit.ly/2ExVgxj>

216 Napad na migrante, ne napad migranata, Raskrinkavanje, 15. 11. 2018, <http://bit.ly/2tEeOcO>; Sramno izvještavanje “TV1”: Migrant od žrtve pretvoren u napadača, Raskrinkavanje, <http://bit.ly/2IBEDVt>

217 Neopravdano širenje panike zbog migranata rezultiralo – prekršajnom prijavom, Raskrinkavanje, 10. 8. 2018, <http://bit.ly/2GKbrtx>

218 Od lažne prijave do “tumačenja genetskog koda”: Obračun sa migrantima koji se nikada nije desio, Raskrinkavanje, 22. 2. 2018, <http://bit.ly/2XgwV6e>

219 Kako je “vijest” sa YouTubea završila na javnom servisu RS-a, Raskrinkavanje, 1. 8. 2018, <http://bit.ly/2Edfevw>

220 Izbjeglice i migranti imaju pravo da se čuje njihov glas, BH novinari, 13. 7. 2018, <http://bit.ly/2IzI9PT>

diskriminacija i rušenje ljudskog dostojanstva i prava predstavlja ozbiljna kršenja vrijednosti novinarske profesije. Apelovano je na urednike_ce i novinare_ke da istinito, vjerodostojno i uz poštivanje ličnog integriteta svih migranata i izbjeglica, pišu o njihovim potrebama, teškoćama sa kojima se suočavaju ili zahtjevima prema državnim organima BiH.²²¹

BH novinari održali su dvije radionice o izvještavanju medija o migrantima. Najvažnije preporuke i zaključci ovih radionica jesu da novinari_ke javnosti trebaju pružiti nepristrasne, tačne činjenice, poznavati zakon i deklaracije kako bi se definicije tačno razumjele i upotrijebile, da novinari_ke trebaju imati human pristup ali izbjegavati viktimizaciju, prenijeti stavove migranata i uvijek provjeriti da li tekst ima zapaljiv sadržaj koji može rezultirati mržnjom prema drugom i drugačijem.

221 Apel novinarima i urednicima, Vijeće za štampu, Žalbena komisija Vijeća za štampu, 21. 5. 2018, <http://bit.ly/2BPKUXO>

O INICIJATIVI

Inicijativa za monitoring evropskih integracija Bosne i Hercegovine je neformalna koalicija četrdeset organizacija civilnog društva koja doprinosi praćenju reformi i nadgleda primjenu politika, prava i standarda Evropske unije, fokusirajući se na pitanja demokratizacije, vladavine prava te ljudskih i manjinskih prava. Više o Inicijativi saznajte na: <http://eu-monitoring.ba/o-inicijativi/>.

Aktivne članice Inicijative su:

Aarhus centar u BiH, Sarajevo
 Asocijacija za demokratske inicijative, Sarajevo
 Balkanska istraživačka mreža u Bosni i Hercegovini, Sarajevo
 Centar za istraživačko novinarstvo, Sarajevo
 Centar za mlade Kwart, Prijedor
 Centar za političke studije, Sarajevo
 Centar za promociju civilnog društva, Sarajevo
 Fondacija Cure, Sarajevo
 Fondacija 787, Sarajevo
 Forum Civilna mirovna služba, Sarajevo
 Helsinški parlament građana, Banja Luka
 Hope and Homes for Children, Sarajevo
 Inicijativa mladih za ljudska prava u BiH, Sarajevo
 Udruženje Kali Sara, Sarajevo
 MyRight – Empowers People with Disabilities, Sarajevo
 Oštra Nula, Banja Luka
 Transparency International u BiH, Banja Luka/Sarajevo
 Tranzicijska pravda, odgovornost i sjećanje, Sarajevo
 TRIAL International, Sarajevo
 Udruženje/Udruga BH novinari, Sarajevo
 Sarajevski otvoreni centar, Sarajevo
 Vaša prava BiH, Sarajevo
 Zašto ne, Sarajevo
 Zemlja djece, Tuzla
 Žene ženama, Sarajevo

Inicijativu koordinira:

Sarajevski otvoreni centar
info@eu-monitoring.ba

Inicijativu podržavaju:

ACIPS, Sarajevo; Asocijacija studenata Pravnog fakulteta Univerziteta u Tuzli; Banjalučko udruženje kvir aktivista (BUKA), Banja Luka; Centar za socio-ekološki razvoj, Banja Luka; Centar za ljudska prava Univerziteta u Sarajevu; Crvena, Sarajevo; Evropski istraživački centar, Sarajevo; Green Council, Sarajevo; Infohouse, Sarajevo; OKC Abrašević, Mostar; Perpetuum mobile, Banja Luka; Udruženje PEKS, Tuzla; Vesta, Tuzla; Vanjskopolićka inicijativa BH, Sarajevo; Zeleni Neretva, Konjic.

